

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduskond
Ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond

Looduskasvatus lasteaia Viimsi lasteaia näitel

Bakalaureusetöö (8AP)

Kairi Tähe
Juhendaja: Maie Kiisel, MA

Tartu
2007

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1.TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	6
1.1 Keskkonna- ja loodusharidus lasteaedades	6
1.1.1 Terminid	6
1.1.2 Loodus- ja keskkonnaharidus lasteaedades.	7
1.1.3 Praktiline looduskasvatus lasteaias	8
1.1.4 Keskkonnaharidus alushariduse õppekavas	10
1.2 Lapse areng ja loodussuhe	12
1.3 Vahendatud loodusdiskursus	14
2 UURIMISPROBLEEM JA UURIMISKÜSIMUSED	17
3. METOODIKA	18
4. EMPIIRILISED TULEMUSED JA JÄRELDUSED	22
4.1 Objekti kirjeldus	22
4.2 Intervjuu õpetajaga	25
4.3 Loodustunni vaatlus	25
4.4 Vaatlus õues	26
4.5 Joonistusülesanne	28
4.6 Vestlus lastega individuaalselt	31
4.7 Lasteraamatud	55
5 DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED	56
6. KOKKUVÕTE	59
7. SUMMARY	60
8. KASUTATUD KIRJANDUS	61
Lisa 1	63
Lisa 2	69

SISSEJUHATUS

Loodus ja keskkond on muutunud tänapäeva ühiskonna keskseks probleemiks, sest inimese tegevuse tagajärjed avaldavad loodusele juba korvamatut mõju. Seetõttu on oluline küsida, kuidas tajuvad inimesed loodust ja keskkonda ning kuidas toimub selle muutmine ajas. Keskkonnateadvus areneb inimeses sotsialiseerumise käigus. Reeglina uuritakse juba täiskasvanud inimeste hoiakuid, suhtumisi ja praktilisi käitumisi; väikelaste praktikate kujunemisele on aga seni ebapiisavalt tähelepanu pööratud.

Skandinaaviamaades on uuritud, kuidas lapsi õpetada loodusega kooskõlas elama ning kuidas õpetada lastele loodust nii, et see ei jääks ainult teoreetiliseks teadmiseks. Eestis ei ole seda teemat praktiliselt uuritud.

Eestis, nagu ka mujal maailmas, inimeste suhe loodusega üha väheneb. Inimesed kolivad elama pigem linnadesse, toimub valglinnastumine. Sellega seoses väheneb ka reaalne loodussuhe, lapsed peavad õppima loodust ja selle käitumist pigem teoreetiliselt. Vanaemade ajal toimus loodusega kõrvuti elamine, sellega koos õppis laps realselt ka elust enesest. Samuti olid lastel olemas maa-vanaemad, kelle juures sai palju aega veeta, nüüd aga on vähestel lastel maal elavaid vanavanemaid. Praegu toimub õpe pigem vahendatud kogemuse abil. Seega on suur roll õpetaja teadmistel ja kogemusel, samuti mängib suurt rolli meedia. Kuna tänapäeval on valida väga palju erinevaid meediakanaleid, mida ka lapsed aktiivselt kasutavad, siis meedias esitatu jääb lastele hästi meelde ning sellest kujundavad nad ka osa oma teadmistest.

Oma töös uurin, kuidas toimub looduskasvatust lasteaias - millest lähtuvad õpetajad lapsi õpetades, kust saavad nemad oma teadmised. Et tegemist on üksikjuhtumi analüüsiga, ei saa sellest teha põhjapanevaid järeldusi, kuid teemat edasi arendades saab võtta antud töö aluseks. Töö eesmärk on pigem sissevaatav ja seoseid otsiv, töös ei püüta anda hinnanguid õpetamise võtetele või laste oskustele.

Töö struktuur on alljärgnev: töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad, kus on erinevate arengukavade, strateegiate, õppekavade ja varem läbiviidud sarnaste uuringute kirjeldused; kirjeldan kõike teemaga seonduvat; uurimisküsimused, millele püüan vastust leida.

Töös läbiviidavad meetodid on kõigepealt intervjuu õpetajaga, kus püüan välja selgitada õpetaja teadmised õppekavadest ja põhimõtted, millest õpetaja lähtub

õpetamisel. Õpetaja poolt läbiviidud loodustunni vaatlus ruumis sees kui ka õues, joonistusülesanne lastele ja intervjuu lastega joonistuste põhjal ning raamatute, mida kasutatakse kõige enam õppetöös, kerge diskursusanalüüs. Lõpuks järgnevad tulemuste analüüs, kokkuvõte ja diskussioon.

1.TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1 Keskkonna- ja loodusharidus lasteaedades

1.1.1 Terminid

Igas keskkonda või loodust puudutavas arengukavas rõhutatakse hariduse ja teadlikkuse kasvatamise tähtsust. Haridus aitab kaasa indiviidide säästlikumate ning hoolivamate käitumispraktikate kujundamisele, mida on tänu läbimõeldud programmide ja kavadele kergem saavutada. Kuna toimub eemaldumine loodusest, siis on väga tähtis jälgida, et mida ja kuidas me õpetame. Igapäevases kõnes ja trükisõnas kasutatakse sageli erinevaid mõisteid - loodusharidus, keskkonnaharidus, säästvat arengut toetav haridus.

Loodusharidus on neist kolmest ülalmainituist kõige kitsam. Loodusharidus peab tagama looduse tundmise ja arusaamise, et inimene on osa suurest tervikust. Orienteerutakse looduse vahetule kogemisele. Pannakse alus tunnetuslikule huvile ja austusele looduse vastu ning keskkonnataju kujunemisele (KKH kontseptsioon..., 2006). Timoštšuk (2005) defineerib loodusõpetust järgnevalt: loodusõpetus on õpetus last ümbritsevast looduslikust keskkonnast. Loodusliku keskkonna all mõistame kogumit eluta ja elusa looduse tegureid, mis mõjutavad loomade ja taimede biosüsteemi.

Keskkonnaharidus on laiem ringkond, kus kujundatakse keskkonnateadlikkust, käitumis- ja tarbimisharjumusi, pööratakse tähelepanu globaalsetele protsessidele ning suundumustele (KKH kontseptsioon..., 2006).

Säästvat arengut toetav haridus on teadmiste, oskuste, hoiakute väärtushinnangute süsteem, mis võimaldab teadvustada looduse, majandus- ja sotsiaal-kultuurilise keskkonna seoseid, rõhutatakse säästva arengu ideed. Lisaks keskkonnahariduses rõhutatud teadlikkusele on lisatud majanduslik ja sotsiaalne (kultuuriline) mõõde. Kujundatakse elanikkonna kodanikuaktiivsust, motiveeritust, oskusi ise otseselt ja aktiivselt midagi ette võtta elukeskkonna hüvanguks ning parandamiseks (KKH kontseptsioon..., 2006)

Antud töö pealkirjas kasutatavat terminit looduskasvatus tuleb siinkohal mõista ennekõike kui loodusharidust. Lisaks mõjutavad seda ka keskkonnaharidus ja säästev areng.

1.1.2 Loodus- ja keskkonnaharidus lasteaedades.

Tänu Euroopa Liiduga liitumisele järgnenud rahvusvahelisele koostööle on hakatud keskkonnaharidusele rohkem tähelepanu pöörama ning ka praktiliselt tegutsema (KIK).

Tallinna lasteaedades läbiviidud keskkonnahariduse ja keskkonnakorralduse küsitlusuuring (HARED 2004) näitas, et lapsevanemad ja õpetajad tunnevad koolieelikute loodushariduse arendamisel olulist vajadust keskkonnainfokeskuse järele, mis hetkel puudub.

Tallinna ja Pärnu lasteaedade keskkonnateadlikkuse uuring näitas, et keskkonna ja säästliku arengu temaatika integreerimine Pärnu ja Tallinna lasteaedadesse on seni olnud edukas protsess. Valdav enamus lapsevanemate ja õpetajate vastustest näitas teadlikkust ja huvi keskkonnahariduse ja –sõbralikkuse põhiprintsiipide vastu. Hästi on kaasatud kõik lasteaedade tasemed ja huvi on ka lastevanematel loodushariduse vastu. Mingil määral näitavad küsimused ka protsessi kui käimasolevat. Endiselt mainitakse mitmeid lahendamata probleeme ja esile kerkib senine suur vajadus täiendkoolituste ja mitmesuguste vahendite järele (HARED 2006).

Õpetajate hoiakuid ja õpetamise meetodeid on uuritud veel üksikute projektide raames (nt Hollandist pärinev Tuuliku projekt).

Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskuse ning Euroopa Keskkonnakommunikatsiooni Võrgustiku “Green Spider” (“Roheline ämblik”) koostöö raames on valminud ka esimene 3-8 aastastele lastele mõeldud keskkonnahariduslik õppematerjal, kus peategelane lendkala nimega Lope õpetab lastele keskkonnahoidlikke käitumisviise. See on Eestis ainus omalaadne õpetus lasteaedadele. Lope on õhus ringilendav väljamõeldud lendkalast peategelane, kes suhtleb ka lastega ja õpetab neile keskkonnaga seotud probleeme. Kujukas on kahtlemata väljatöötatud õppematerjali olemus – keskkonnaharidust on toodud õpetama tegelane, kelle prototüüpi loodusest Eestis leida ei õnnestuks ning kelle tegevuse sisu põhineb tõlkematerjalidel nagu ka paljud teised loodusteemalised lastele suunatud materjalid Eestis.

Lendkala Lope projekt on üks väheseid lasteaiastele suunatud keskkonnaprojekte ning tagasiside on olnud väga positiivne. Osalejad on tagasisides teinud ettepanekuid uute teemade lisamiseks, abimaterjalide koostamiseks õpetajatele, samuti märkinud

seminaride vajadust kogemuste vahetamiseks jne (<http://www.koolielu.ee/pages.php/011005,8697>).

Suur huvi Lope projekti vastu kinnitab eeltoodud uuringu tulemusi lasteaiaõpetajate valmisolekust ja huvist keskkonnateema käsitlemiseks. Lasteaedades on käinud teavitustööd tegemas ka mitmed vabaihendused, kelle tegevustest ja kasutatavatest meetoditest ei ole ülevaadet. Samas on Eestis veel väga vähe eelkooliealistele lastele mõeldud tegevusi, mis oleks suunatud keskkonna ja looduse teemadele, pigem tehakse alles uuringuid, millest tuntakse puudust ja milles soovitakse abi.

Loodus ja keskkond on muutumas prioriteediks number üks. Sellega seoses on vaja ka lasteaedadel üle vaadata oma arengukavad ja õppekavad. Lasteajad alles hakkavad kujundama oma loodushariduse strateegiaid ja väga palju oleneb lasteaia suhtumisest loodusesse ja selle õpetamisest. Sellest tulenevalt kasvavad lapsed oma teadmistega, mis selles vanuses kinnistuvad väga kergesti ja on aluseks üldisele suhtumisele keskkonda ja loodusesse.

Praeguste laste väärtushinnangutest ja käitumisnormidest oleneb nende endi tulevikukeskkond. Seega sõltub laste õpetamisest väga palju, kas ja kuidas nad hakkavad suhtuma loodusesse ja neid ümbritsevasse keskkonda.

Praeguse väliabist sõltunud keskkonnahariduse (tõlke)projektide mõju keskkonnaharidusele ei ole veel võimalik otseselt hinnata.

1.1.3 Praktiline looduskasvatus

Kuidas saab lasteaed praktiliselt kaasa aidata looduskasvatuse edukale läbiviimisele? Erinevatest küsitlustest on esile kerkinud keskkonnatemaatiliste õppematerjalide puudus. Puudub instants, kes tegeleks õppematerjalide loomisega, kuid selleks võiks olla kas Haridusministeerium või Keskkonnaministeerium.

Samuti on paljudes huvitatud lasteaedades õppekava ja keskkonnateemade ühildamine alles käimas. Positiivse määrgina võib võtta laialdast poolehoidu keskkonnateemade vastu. Küsitluste tulemused vihjavad ka tulevastele tegevussuundadele - lasteaiaid on võtnud keskkonna kui alushariduse osa avasüli vastu, kuid puudu jääb välisest abist. Peamiselt võiks toetada lasteaedasi luues kvaliteetseid õppematerjale ja keskkonnateemadele orienteeritud täiendkoolitusi Samuti oleks vaja parandada

lasteaedade koostöövõrgustikku, et õpitud teadmisi ning kogemusi laialdasemalt jagada.

Lapsi saab õpetada elama täisväärtuslikult, kuid lastele tuleks õpetada ka loodusega koos elamist. Samuti saab loodust ja looduses viibimist kasutada õppeprotsessis nt. õuesõppes. Väike laps on loomult uudishimulik, elusorganismidesse ja ümbritsevasse austava suhtumise õpetamine lasteaialastele oskuslikul ja asjatundlikul viisil omab sageli määravat tähtsust elukestvate väärtushinnangute kujundamisel. Seega on tähtis, kuidas me midagi defineerime ja püüame õpetada lastele.

Lasteaiad ise saavad loodusõpetamisse palju kaasa aidata. Palju on räägitud õuesõppe kasulikkusest. Esiteks loob see lastele tervisliku keskkonna ning samas viibitakse looduses, kus vahetult toimub loodusõpe. Tavaliselt õpivad lapsed kõige paremini siis, kui kaasatud saavad kõik meeled - ka käega katsumine kinnistab kogemust ja õpitut.

Skandinaavia lasteaedades on muutunud järjest populaarsemaks veeta palju aega õues. Selleks on loodud looduse õpitoad, kus enamus päeva tegevusest toimub väljas. Väljas mängimisel on lastele positiivne mõju. Lapsed muutuvad aktiivsemaks ja ka haiguseid esineb neil vähem kui nendel lastel, kes ei viibi palju väljas (Grahm, et al., 1997, Söderström, 1998).

Kui õuesõpe ei ole võimalik, mida meie kliimas tihti juhtub, saab tundides kasutada erinevaid looduslikke vahendeid. Sügisel saab korjata paljusid erinevaid vilju (kastanimunad, tammetõrud, puulehed) ja kasutada neid õppetöös.

Õppekäigud erinevatesse teemaparkidesse (botaanikaeda) koos juurdekuuluvate seletustega aitab lastel palju aru saada ja mõista.

Uus suund on säästev eluviis. Selles vallas on laseaiakasvatavad ja teised lasteaiatöötajad lastele otseseks eeskujuks - kuidas suhtutakse prügisorteerimisse, kui säästlikult kasutatakse elektrit ja vett. Kõik see on lastele eeskujuks ja kasvatab neid selles vallas. Muidugi peab ka kodune õhkkond toetama samasugust suhtumist.

Niisiis on praktiliseks tegutsemiseks vaja olla aktiivne ja vastuvõtlik kõigele uuele. Samuti tuleb teha selgeks, millised prioriteedid on lasteaial looduskasvatuse raames.

1.1.4 Keskkonnaharidus alushariduse õppekavas

Alushariduse õppekavas sätestatakse kasvatusprotsessi korraldamine, lapse arenguks soodsad tingimused, põhimõtted ja eesmärgid. Õppevaldkondade seas keskkonnaõpetust vms eraldiseisvana ei ole määratletud (so muusika, liikumine jt). Alushariduse raamõppekava (edaspidi *raamõppekava*) alusel kasvatatakse ja arendatakse koolieast nooremaid lapsi munitsipaal- ja eralasteasutustes (edaspidi *lasteasutus*) niiõrd, kuiõrd erakooliseadus (RT I 1998, 57, 859; 1999, 24, 358; 51, 550) ei sätesta teisiti. Uues praegu veel tööversioonis olevas õppekavas on toodud eraldi sisse teema, kus lasteasutuse ülesandeks on toetada Eesti ja maailma säästvat arengut. Samuti on uues õppekavas rohkem pööratud tähelepanu keskkonnale, on toodud välja eraldi „mina ja keskkond“ punkt. Huvitav on fakt, et keskkond on läbiv teema, kuid kas sellest piisab, et saada hea keskkonnavalane haridus?

Väljavõte EV Säästvat arengut toetava hariduse kontseptsiooni töövariandist, november 2005: Koolieelse lasteasutuse õppekavaga on loodud aktiivõppel põhinevad võimalused loodushariduse, keskkonnahariduse ja säästvat arengut toetava hariduse kujunemiseks (sh tugikeskuste kaasamiseks õppe- ja kasvatustöösse). Õppekava rakendamisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest: mängulisus, elamuslikkus, kogemuslikkus, loomingulisus, pidevus, positiivsus, hinnangulisus (õige, väär käitumisviis). Koolieelse lasteasutuse arengukavas püstitatakse keskkonnavalaeesmärgid, sh maja ja territooriumi haldamiseks. Lasteasutuste õpetajatel ja juhatajatel on võimalus täiendada oma teadmisi ja oskusi looduse tundmisest, keskkonna- ja säästvat arengut toetava hariduse metoodikast ja põhimõtetest jms.

Vaatlusaluses lasteaias kasutuselolev õppekava on sõnastatud järgnevalt. Eesmärk on tutvumine ümbritseva loodusega läbi lapse meelte ehk kuulmise, nägemise, kompamise, haistmise ja maitsmise. *Aja kulgevuse* tajude arendamine läbi vaatluste ja vestluste (päike tõuseb, on keskaevas, loojub; on pime, valge, hämar) *Aastaaegade vaheldumine* (kevad, suvi, sügis, talv; ilmastikumuutused - sula, soe, vihmane, tuuline, päikeseline, porine, värviline, külm, lumine) *Värvid looduses* (värvide leidmine ja nimetamine, segunemine; taimedega värvimine ja joonistamine) *Taimed lasteaias lähieesmärges* (puud ja põõsad, lilled, seemned) *Kodu- ja lemmikloomad* (liigid õpetaja ja laste valikul; loomade välimus ja eluviis) *Metsloomad ja linnud* (liigid õpetaja ja laste valikul; välimus ja eluviis) *Pidev muutumine looduses* (aastaringi

rütmilisus – aastaajad, kuud; tööd looduses eri aastaegadel; areng taimeriigis – looduse tärkamine, taimede kasv, viljade valmimine, puhkeperiood; kasv ja areng loomariigis - tegevus kevadel, järglaste kasvatamine, loomade valmistumine talveks, talveuni, elu talvel) *Eluks vajalikud tingimused* (valgus, soojus, vesi, õhk) *Inimene ja loodus* (looduse rütm ja inimese eluring, esivanemate looduskäsitus ja rahvakalender, maa ajalugu ja ürgloodus, looduskaitse ja ökoloogia) *Taimed* lasteaia lähiümbruses (puud ja põõsad, lilled, seemed, samblad ja samblikud; taime osad; herbaariumi valmistamine) *Kodu- ja lemmikloomad* (liigid õpetaja ja laste valikul; loomade välimus ja eluviis, toitumine ja poegade kasvatamine) *Metsloomad ja –linnud* (liigid õpetaja ja laste valikul; loomade välimus ja eluviis, toitumine ja poegade kasvatamine) *Taimed ja loomad erinevates kliimavööndites* (liigid õpetaja ja laste valikul).

Alushariduse õppekavas olevad teemad, milles on esindatud loodus ja keskkond ning sellega seonduvat on näha kodu ja kodukoht teemas, kuhu on haaratud kodu ja selle ümbrus, sellega seotud tegevused ning kodus elavad loomad. Seda teemat analüüsid tundub, et mõeldud on pigem maakodu, kuna paljudel tänapäeva lastel puuduvad koduloomad ning koduümbruses ei ole paljudel õue. Eestlaste rahvatraditsioonid. Traditsioonide ja looduse seos on rahvuslinnu- ja lille näol ning tavad seoses loodusega. Eraldi on teema kodukoha looduse kohta, mis on siis tervenisti loodusega seotud. Teemades 19-28 toodud välja aastaajad, ilmastikutingimused, loomad, linnud jne (Alushariduse raamõppekava, 1999).

Alushariduse raamõppekavas olevad eesmärgid seoses looduse ja keskkonnaga on järgmised: kodu ja loodus on esimesed kunstikasvatavad. Loodusest saadud elamused on kunsti põhielemendid: tundmused, mõistus, ilu. Looduses arenevad värvi-, vormi- ja helitaju. Valguse-varju mäng, looduse rütmid annavad ainet mõtlemiseks ja eneseväljenduseks. Materjalitaju. Liiv, vesi, puit, savi, käbid, kastanid, sammal, vill, õled jm. Materjalide erinevad omadused: sile-kare, kõva-pehme, külm-soe, kuiv-märg. Eri materjalide traditsiooniline ja loov kasutamine. Tundub, et loodus on seotud ainult kunstiga. Hoidev suhtumine loodusesse.

Õppetegevuse integreerimisel tuginetakse valdkonna mina ja keskkond kirjelduses

[metoodilises rakendusjuhendis] esitatud üldteemadele. Üldteemade põhjal kavandab pedagoog õppe- ja kasvatustegevusi siduvad nädalateemad. Nädalateemadega seotakse ja neist lähtuvalt valitakse kõigi teiste valdkondade õpetuse sisu, mida samal perioodil õppe- ja kasvatustegevustes käsitletakse

Mina ja keskkond valdkonna õppe- ja kasvatustegevuse tulemusel (loodavas õppekavas) laps omab ettekujutust oma minast ning enda ja teiste rollidest inimsuhetes, mõistab taime- ja loomariigi mitmekesisust ning erinevaid elukooslusi. Samas kui vaadata õppekava tööversiooni, ei nähtu ühtegi teemat, kus laps oleks õppinud erinevaid kooslusi. Laps saab aru ilmastiku seostest erinevate aastaegade; väärtustab loodust ja keskkonda hoidvat ning säästvat mõtteviisi; mõistab, et tema tegevus mõjutab keskkonda ja vastupidi ning oskab näha enda ja teiste tegevuse tagajärgi lähiümbruses; teab, et tehismaailm on inimese loodud ning mõistab selle mõju (Koolieelsete lasteasutuste...projekti tööversioon, 2007)

Kui analüüsida kõike eelnevat, järeldub et praegu kehtivas vanas õppekavas on pööratud tähelepanu loodusele üksikasjalikult. Uues loodavas õppekavas on loodus asendunud keskkonna mõistega ning laps peab pigem väärtustama kui tundma keskkonda. Ka on looduskasvatus seotud pigem kunstiga. Samas tekib küsimus, et kui laps ei tunne loodust, siis kuidas tuleb väärtustamine? Arusaam millegi vajalikkusest tuleb ennekõike seda tundes.

1.2 Lapse areng ja loodussuhe

Arengupsühholoogia, mis püüab kirjeldada inimeste käitumist läbi nende arengu ning selgitada põhjusi ja protsesse, mis produtseerivad muutusi käitumisest ühest ajahetkest teise, on oluline lapse loodusetaju mõistmisel. Kognitiivse arengu teooria on Jean Piaget' loodud arengupsühholoogia teooria. Selle kohaselt läbib lapse kognitiivne areng neli staadiumi:

1. Sensomotoorne staadium - sünnist kuni 2. eluaasta lõpuni.
2. Operatsioonieelne staadium - 3. kuni 7. eluaastani.
3. Konkreetsete operatsioonide staadium - 7. kuni 12. eluaastani.
4. Formaalsete operatsioonide staadium - 12. eluaastast alates.

Sensomotoorses staadiumis toimub kontakt maailmaga peamiselt meeleelundite abil, mentaalseid protsesse otseselt ei kasutata. Vaimsed (kognitiivsed) võimed väljenduvad mootorsete oskuste läbi. Laps õpib end ümbritsevast maailmast eristama ning näeb enda rolli maailma mõjutamisel. Arengu eesmärgiks on konkreetsete objektide olemasolu mõistmine.

Konkreetsete operatsioonide staadiumis tekib esmane abstrahheerimisvõime (näiteks võime arvutada numbritega, mitte esemetega), kategoriseerimisel on laps võimeline kasutama erinevaid süsteeme neid omavahel kombineerides. Arengu eesmärgiks on asjadevaheliste suhete ja klasside (kategoriate) mõistmine, struktuuri loomise oskus.

Formaalsete operatsioonide staadiumis on lapsel võime abstrahheerida, kasutada abstraktseid sümboleid ja mõisteid ning teadmisi vajadusel ignoreerida (nt tavateadmiste eiramine süllogistlike ülesannete lahendamisel). Sellega saab võimalikuks teadlik hüpoteeside kontrollimine, hüpoteetiline ja tulevikust mõtlemine. Arengu eesmärgiks on täiskasvanuliku mõtlemisvõime saavutamine (vikipeedia, 2007).

Staadiumid järgnevad teineteisele etteantud järjekorras, kuigi vanusepiirid võivad suhteliselt suurel määral kõikuda. Igal järgneval tasemel säilib võime kasutada eelmisel astmel omandatud teadmisi ja oskusi, kuid neid kasutatakse teisel kombel. Teooria on kultuuriuniversaalne, ehk selliselt järjestatud areng toimub ka muudes kultuurides peale lääneliku.

Antud töö kontekstis on oluline arvesse võtta et uurimisobjektiks on 4-6 aastased lapsed, kes läbivad Piaget' teooria kohaselt operatsioonieelset staadiumi. Oluline koht on sümboolitel ja nende mõistmisel. Lapsed selles vanuses on väga vastuvõtlikud kõigele välismaailmast tulenevale ja seda tuleks ära kasutada luues alusõppimisvõimelisele ja teadmishimulisele lapsele. Samuti on õige aeg panna alusõigete hoiakute kujundamiseks, sest selles vanuses kinnistuvad need kõige paremini.

Tänapäevase loodusõpetuse olulisemad eesmärgid õppekava järgi on: 1) looduses valitsevate seoste ja seaduspärasuste mõistmine, 2) tähelepanelikkuse ning huvi ja vastutustunde kasvatamine looduse suhtes (Alushariduse..., 1999). Lastele tuleb vahendada teadmisi ja oskusi, mis aitavad neil ümbritseva keskkonnas ja maailmas toime tulla, laiemas mõttes on oluline, et neil kujuneks n-õ teaduslik kirjaoskus, mis

on vajalik kaasaegses inimühiskonnas. Lasteaias õpivad lapsed ümbritsevat maailma märkama, küsimusi esitama, vastuseid leidma, märgatust ja kogetust järeldotsi tegema ning õpitud iga päev kasutama. Eesti tuntud pedagoog Johannes Käis tõi juba 1927. aastal välja, et loodusõpetuse ülesandeks ei ole mitte ainult ainesed teadmised, vaid ka kõikide vaimsete võimete ja kõrgemate väärtuste arendamine. Loodusõppes ei ole eesmärgiks faktide ja sõnavara meeldejätmise, vaid teadmiste konstrueerimise oskuse omandamine, milles õppija ise loob enda jaoks uue teadmise süsteemi, seostades õpitu oma kogemustega ja varem õpituga. Eelkooliealiste õppimise eripäraks on see, et õpetus tuleb läbi viia kõiki meeli kasutades (Timoštšuk, 2005). Laps õpib vahetu kogemuse toel, ta näeb (vaatleb), kombib ja tajub. Kõik, mis inimese mõistusesse tungib, jõuab sinna meelte kaudu. Juba Rousseau on märkinud, et iga õpetus nõuab enam tegusid kui sõnu ja laps õpib kõige paremini, siis kui ta ise tunneb, teeb ja kogeb

E. Kaljo (2003) arvates on keskkonnahariduse peamine eesmärk on näidata tegude ja tagajärgede vahelist seost: mida külvad, seda pead lõikama. Haridus tuleb muuta terviklikuks maailma tundmise ja tajumise viisiks.

1.3 Vahendatud loodusdiskursus

Fisher (2005) kirjeldab lapse mõtlemist nii - maailmast arusaamiseks peab laps esmalt teda ümbritsevaid visuaalseid ja auditivseid ärritajaid tajuma, märkama ja mõistma. Siis peab ta neid meeles pidama, et otsustada - mis need on ja kuidas neile reageerida. Laps peab teadvustama ja salvestama hetkemuljed mällu ning kui tal on muljega samastuvaid kogemusi ja mõningane keeleline pagas, siis saab laps ka kogemust kirjeldada. Nii saab ta seostada uut vanaga ning luua uue teadmise. Tajus, mälu ja mõistete moodustumine, keele- ja sümbolite loomine on kognitiivsed oskused, mis on loogilise mõtlemise, õppimise ja probleemide lahendamise aluseks. Mõtlemist võib vaadelda kui informatsiooni töötlemise võimet, mille osadeks on sisend (so uued teadmised ja/või kogemused ning meie teadmised sh olemasolevad ja moodustuvad), väljund (so mõtlemine, tegutsemine, ideede töötlemine, uurimine, probleemi lahendamine ning kõige eelneva teostus ehk mida me nendega teeme) ja kontroll (so planeerimine, hindamine, tähenduse andmine ja asjade läbimõtlemine). Mõtlemine on oskus, mis on aluseks igasugusele õppimisele ja seega ka kõikide oskuste arendamisele.

Fisher leiab, et intuiitiivsed ettekujutused loodusest hakkavad lastel kujunema hulk aega enne kui nad hakkavad loodusteaduste kohta midagi õppima. Laste mõtlemine on leidlik, kuid mitte efektiivne. Lapsi peab innustama küsima ja arutlema – see on esimeseks sammuks teadusliku mõtlemise suunas. Alla seitsme aasta vanused lapsed ei ole eriti huvitatud, miks midagi juhtub. Eelkooliealiste laste jaoks on maailm ennekõike visuaalne maailm, see on midagi sellist, mida saab näha ja kirjeldada. Sotsiaalsel õppimisel ning vahendatud kogemusel on tänapäeval suur roll.

Ron Scollon väidab, et vahendatud diskursuse analüüs on kõige parem sotsiaalse interaktsiooni mõistmiseks. Selleks on olemas kolm võimalust. Esiteks meedia diskursus, kuhu on kaasatud ajalehed, ajakirjad ja teised perioodilised väljaanded, kõige olulisemateks on aga televisioon ja film. Teine diskursus, mis muutub üha olulisemaks, on arvuti – meedia diskursus. Siia alla kuulvad kõik arvutis teostatavad toimingud (nt e-maili või interneti kommunikatsioon). Kolmandaks on aga igapäeva diskursus, kuhu alla kuulub igapäevane kommunikatsioon. Kirjavahetused, memod, keel (nt eesti keel) ning kommunikatsiooniviis nagu kõnelemine. Scollon arvab, et kõikide inimeste käitumine on vahendatud, ainult refleksid on kaasasündinud, ülejäänud saame me kogemuste teel. Samuti on meie käitumine mõjutatud keelest ja sotsiaalse õppimise kogemusest. See viimane diskursus on ka antud töö jaoks kõige olulisem, kuna lapsed on veel väikesed ja ei kasuta suures osas veel arvutit ning ei loe ajakirjandust. Samas on oluline ka meediadiskursus, kuna lapsed vaatavad palju televiisorit.

Samas märgib Saarits (2005), et lapse arengut mõjutavad kõige enam tema sünnipärase eeldused, kasvukeskkond ja kasvatus. Kasvukeskkonnas mõjutavad lapse arengut suhted inimeste vahel, suhted ümbritsevasse – seega väärtused ja hoiakud. Väga tähtis roll on lasteaia õpetajas laste teadmiste vahendamisel ja kasvukeskkonna kujundamisel. T. Jõeväli (2003) küsitlusest linnalapse loodualaste teadmiste kohta selgus, et lasteaiaõpetajat võib pidada laste tõekspidamiste ja suhtumise kujundajaks ümbritsevasse keskkonda. Kodu ja lasteasutuste koostööd antud valdkonnas hindavad võrdväärselt nii lapsevanemad kui õpetajad. Ka selgus uuringust, et Eesti linnades on loodustingimused head, kuid sageli ei kasutata neid otstarbekalt. Uuring tõestas, et ükski tingimus ei arenda last, kui teda ei suunata õigel ajal õigetele asjadele tähelepanu pöörama ning lapse kasvatamist peab saatma tark ja järjepidev täiskasvanu. Seega on väga oluline roll õpetajate teadmistel, kuna lapsed

õpivad just neilt, sest lapsed veedavad suurema osa päevast lasteaia koos õpetajaga. Kens (2004) leiab, et lasteaia kasvukeskkond on sobiv koht loodusteadliku ja loodushoidliku lapse kasvatamisel, kuid lapsele peavad olema tagatud esmavajadused kõigepealt, milleks on turvatunne ja armastusvajadus. Ta leiab, et õpet saab teostada ka väheste materiaalsete ressursside korral, kasutades maksimaalselt ära lasteaia õueala ja lähiümbruse looduslikke võimalusi.

Võgotski (1999) rõhutab aga inimestevahelise suhete ja ühiskonna tähtsust lapse arengus, erilise rõhu seab ta selles keele rollile. Ta märgib, et areng ei saa toimuda väljaspool sotsiaalset keskkonda, milles omandatakse märgisüsteemid (sh keel), mis võimaldavad tunda õppivad eelnevate põlvkondade kogemusi. Seega räägib Võgotski vahendatud kogemuse tähtsusest.

Sotsiaalkultuurilises teoorias on oluline õpetaja/täiskasvanu roll, kes peab olema vahendajaks juba omandatud ja veel omandamata teadmiste vahel ning kes aitab lapsel oma õpipotentsiaali maksimaalselt rakendada. Ülo Vooglaid (1999) leiab, et lapse arengu üks eeldus on tegevus, eriti aga tunnetus ja uurimine. Täiskasvanu on see, kes suunab ja toetab last tema tegevusi kogemuste hankimisel, mõistete ja arusaamade kujundamisel. Suur roll laste teadmiste kujunemisel on vanematel - millised suhted on vanematel loodusega, sellest kujuneb ka hiljem lapse suhe loodusesse. Kui vanemad väärtustavad looduskeskkonda kui kogemuslikku õpi- ja täisväärtuslikku elukeskkonda, siis annavad nad oma väärtushinnangud edasi ka lastele. Sama oluline on ka omaealiste lastega suhtlemine ja koos tegutsemine, sest lapsed õpivad ja kogevad ka teiste laste kaudu.

Loodusesse jõudmiseks on tänapäeval palju erinevaid viise. Viimasel ajal on avatud väga palju matka- ja õpperadasid. Internetist võib leida hulganisti kodulehekülgi, mis tutvustavad erinevaid viise looduses olemiseks ja loodusega tutvumiseks, lisaks on palju materjale looduse õppimiseks.

Seega on laste looduskasvatamisel väga palju erinevaid võimalusi ning samuti palju erinevaid mõjutajaid.

2. UURIMISPROBLEEM JA UURIMISKÜSIMUSED

Uurimisprobleem

Teema probleem on vaadelda lasteaialaste looduskasvatust. Eelkõige püüan vaadelda looduskasvatuse diskursust läbi erinevate õpetamismetoodikate - milliseid vahendeid ja kuidas kasutatakse looduse õpetamisel.

Paljudel lastel puudub võimalus õppida loodust realselt elust enesest, seega on õpetaja see kes lastele vahendab seda. Palju oleneb õpetaja enda kogemustest ja õpitust. Seega saavad lapsed üha enam vahendatud looduskogemust, läbi õpetaja, raamatute, meedia. Püüan vaadelda, millistest elementidest ja kuidas (raamistatult) kujuneb laste looduskasvatus valglinna lasteaia, mis annavad lastele edasi teadmisi loodusest.

Küsimused millele üritan vastust leida on järgnevad:

1. Kuidas viiakse läbi looduskasvatust?
2. Milline on looduskasvatuses kasutatavate vahendite edastatav diskursus loodusest?
3. Milliseid mõjusid laste looduskasvatusele võib avastada lähtuvalt hilisel ajal toimunud muutustele loodussuhtes (vahendamine)?

3. METOODIKA

Kokkulepe lasteaia ühe rühma kasvatajatega; intervjuu kasvatajatega, nende poolt läbiviidava tunni läbiviimine loodust tutvustavate ja kasutatavate tegevuste selgitamiseks lasteaias.

Laste joonistusülesanne ühe lasteaia rühma tunni raames (ülesanne keskendub loomade-putukate-lindude joonistamisele).

Metoodika erinevad etapid on järgnevad (ajalises järjekorras):

1. Intervjuu läbiviimine õpetajaga. Eesmärgiks on saada teada, millest lähtub õpetaja õpetamises. Eelnevalt andsin õpetajale üldjoontes aimu, mis teemast intervjuu tuleb. Intervjuu viisin läbi lasteaia ruumides ajal, mil lapsed magasid. Õpetaja ei saanud eelnevalt juhiseid õppekava küsimuste kohta, seega on ka tema teadmised täpselt sellised nagu kajastatud.
2. Loodustunni vaatlused nii rühmas sees kui ka väljas. Õpetaja ja lapsed olid oma tavapärasel keskkonnas, mina istusin ruumis aknaorvas, kus on väga hea vaade ruumile. Õpetaja viis tundi läbi ja mina kirjutasin üles kõik mis nägin ja kuulsin. Püüdsin leida olulisi elemente tunni läbiviimise kohta, vaadelda laste ja õpetaja omavahelist interaktsiooni ja liikumist.
3. Raamatute ja töövihikute diskursusanalüüs. Sain õpetaja käest raamatud, mida ta kõige enam õppeöös kasutab ning viisin läbi diskursusanalüüsi van Leeuweni ja Kressi põhjal. Jälgisin illustratsioone, nende terviklikku tähendust ja asetust raamatutes.
4. Joonistusülesanne. Kõigepealt toimus arutelu teemal loodus, mille viis läbi õpetaja. Siis andsin lastele ülesande joonistada sel teemal, ise samal ajal kirjutasin märkmeid laste tegevuse kohta ning ruumi enda kohta.
5. Intervjuud lastega joonistuülesande põhjal. Kui laps sai joonistuse valmis, siis intervjuueerisin teda. Ruum oli sama kui joonistades, laps jäi oma kohale, mõned tulid ise oma pildiga minu juurde. Palusin lapsel oma pilti kommenteerida.

See ülesanne oli kõige raskem, sest kuna lapsed on erinevad, siis on ka nende suhtlemisvalmidus erinev. Samuti on rühmas erinevas vanuses lapsed, noorem laps ei oska oma mõtteid nii selgelt väljendada kui juba natuke vanem laps. Ka olid mul küsimused valmis kirjutatud, kuid lastega ei saanud niimoodi vestelda. Mõni laps

seletas üksipulgi oma joonistuse lahti, kuid ei vastanud küsimustele. Teine vastaski ainult küsimusele ning ei saanudki teemat edasi arendada, samuti segasid teised lapsed intervjuerimist. Kuna teist ruumi ei olnud, siis tuli sellega leppida. Pigem nimetaks ma seda intervjuermist vestluseks lapsega. Kindlasti oleks tulemus parem olnud, kui minu kogemus lastega suhtlemise vallas oleks teine, samuti oleks psühholoogialaseid teadmisi rohkem pidanud olema.

Mis on vaatlus? Vaatlus on nähtuste tunnuste jälgimise ja registreerimise tehnika. Kvalitatiivsetes uurimustes võib vaatlus olla orienteeritud sotsiaalse elu nähtustele või materiaalsele kultuuripärandile. Kui vaatlus toimub sotsiaalses keskkonnas, räägitakse vaatlusest “välitöö” ja vaatlust nimetatakse osalusvaatluseks. Materiaalsele kultuuripärandile suunatud vaatlust nimetame materjal-vaatluseks.

Sotsiaalse keskkonna vaatluses registreeritakse sotsiaalsete struktuuride tunnuseid, suhteid ja tegevusi naturaalses tingimustes. Vaatlus toimub juba olemasolevates tingimustes ja uuritavale objektile ei avaldata otsest mõju. Vaadeldes ei pea uurija olema mingis erilises rollis. Sellega võimaldab vaatlus tunnuseid jälgida ning registreerida küllaltki end kontrollides, objektiivselt ja erapooletult (Õunapuu, 2007).

Valitud elemente van Leeuweni ja Kressi järgi

Kress ja van Leeuwen analüüsivad alati nii teksti kui illustratsioone koos, kus verbaalne ja visuaalne loovad ühise, tervikliku lahenduse, kuid kus võib esineda ka vastuolusid.

Iga märgi ja sõnumi taga on looja, kelle kultuuriline ja sotsiaalne taust mõjutavad märgi kasutust. Imidžid on kultuuriliselt kodeeritud, kus vastuvõtjad oskavad neid lahti lugeda.

Need koodid on grupeeritud 3 metafunktsiooni alla. Need metafunktsioonid on ideatsiooniline, interpersonaalne ja tekstuaalne, mis on üle võetud Halliday funktsionaalsest grammatikast. Ideatsiooniline metafunktsioon on esituslik funktsioon, kus on esitatud maailm meie ümber ja sees. Interpersonaalse metafunktsiooni on suhtluseks teistega, mille kaudu luuakse ka identiteete. Tekstuaalne metafunktsioon seob erinevad märgid tekstis ühtseks tervikuks, tähenduslikuks (Kalmus 2001).

Läänemaailma semiootika on visuaalse ruumi tsoonidele ja neis asuvatele elementidele omandanud tähendused ja informatsioonilised väärtused. Lasteaia looduskasvatuse analüüsimisel võib kasutada Leeuweni kirjeldatud tekstuaalset metafunktsiooni. Kujutiste erinevatele pooltele asetumine, näitab erinevaid teadmisi. Vasakul asetsev kujutis on varasema teadmisega seotud. Paremalt on aga uus teadmine. Idealiseeritud või üldistatud info polariseerub ülesse. Realism aga asetub alumisele poolele. Visuaalne kujundus võib olla asetatud ka keskosa äärtele. Olulisim element on „tsenter“, mida ümbritsevad „ääred“ ning mille tähendust tuleb ka kesksena analüüsida. On olemas ka „tsenter“ - ääred tähendused, kus ääred on kui polariseeritud elemendid, sellisel juhul on keskmises olev informatsiooni vahendaja. Neid elemente saavad vaadelda nii lasteraamatute analüüsimisel kui ka lasteaia asukoha ja ümbritseva suhtes paiknemise analüüsimiseks (tsenter - ääred). Interpersonaalsest metafunktsioonist võtsin kasutusele järgnevad aspektid: vaatleja ja representeerija. Esimesel juhul on olulised kolm aspekti: kaugus, suhe ja interaktsioon. Kaugus väljendub ka sotsiaalset kaugust ja emotsionaalset suhet kujutatava isikuga. Näiteks raamatutes kujutatud elementide puhul vaatlesin erinevate objektide kujutamise kaugust – kuidas suurusproportsioonid kujutatavale tähenduse annavad. Sama metafunktsiooni all analüüsitakse ka vaataja ja vaatleja vahelisi hoiakuid, mida võib vaadelda kujutatavate kaasahaaratus, diferentseerituse ja võimupositsioonide läbi. Analüüsil väljenduvad need erinevates vaatenurkades, kujutatavates vektorites (Leeuwen, 2000). Nii selgus näiteks, et vaadeldava teo uurimise tunnis lapsed kummardusid teo kohale mis asetas nad võimupositsiooni, samas lasteraamatutes kujutati loomi–linde reeglina küljelt, mis näitas, et vaatajal ei ole nendega kaasahaaravat suhet. Kuna lasteraamatud ei asetanud loomi näoga vaataja ei toodud välja ka postitioneeritavat suhet.

Ei analüüsinud aga ideaktsioonilist metafunktsiooni, kuna analüüsija peab oskama otsida väljajäetuid, see aga ei olnud antud uurimuses tähtis aspekt.

Püüan leida neid aspekte ka oma analüüsiobjektidest, kuid kuna elementide lugemisoskus areneb sotsialiseerumise käigus, ei saa eeldada, et lapsed neid elemente loeksid sarnaselt täiskasvanutega.

Laste looduskasvatuse uurimise teeb meetoodiliselt keeruliseks nende arengustaadium sotsialiseerituse aste vms. Arengupsühholoogia järgi operatsioonieelses staadiumis tekib lapsel intuiitiivse mõtlemise/teadmise võime, mis tähendab, et asju teatakse või

usutakse ilma põhjendusteta. Olulisel kohal on egotsentrism, ehk asjade seletamine ainult enda seisukohast lähtuvalt. Puudub võime mõista aine koguse ja suuruse konstantsust, samas suudetakse kasutada (mentaalseid) sümboleid asjade tähistamiseks. Objektide klassifitseerimisel lähtutakse ühest suvaliselt valitud alusest. Arengu eesmärgiks on sümboolite mõistmine. Seda näitavad ka Eve Kikase (2001) uuringud aastatel 1991-1996, kus ta uuris eesti laste (tava)teadmisi ja nende seoseid koolis õpetatava teadusliku teoreetilise teadmistega. Ta leidis, et lapsed tuletavad oma teadmised välismaailma vaadeldes ja täiskasvanute seletustele tuginedes oma isiklikule kogemusele, lapsed ise oma teooriaid ei teadvusta. Samast uuringust selgus, et lapsed toetuvad maailmanähtuste mõtestamisel omaenda kogemustele ja seda arengut mõjutab oluliselt keel ja kultuur. Loodusteaduste õppimisel on lapsed suurtes raskustes ka seetõttu, et kogevad seda, mida aastasadu tagasi elanud inimesed, kuid õpivad (juba enne kooli, täpsemalt aga koolis) sajanditepikkuse teoreetilise ja empiirilise uurimuse tulemust - kaasaegset teoreetilist teadmist. Ja selle kahe arusaama kokkuviimine on vahel üpriski raske.

4. EMPIIRILISED TULEMUSED JA JÄRELDUSED

4.1 Uurimisobjekti kirjeldus

Viimsi vallas asuv eralasteaed. Lasteaias on kaks rühma (vanem ja noorem rühm), mõlemas rühmas 15 last. Lasteaed asub valla keskusest 1 km kaugusel uues rajatavas elurajoonis. Ümbrus korrastamata, maja vastas asub tühi põld, kuhu rajatakse madalad korterelamud. Teisel pool maja asuvad angaarid, kus asuvad erinevad ettevõtted. Lähtuvalt Leeuwenist (2000) võib öelda, et lasteaed on raamistatud tšenter – ääred maastikuga, nõ valmimata keskkonnaga, mille keskel asub tünnikujuline lasteaed. Kaugus lähimatest objektidest pigem eraldab lasteaeda ümbritsevast keskkonnast. Eraldamine toimub järgnevate elementide kaudu: aiaga eraldatus, üsna kõrge aed, mis varjab vaadet väljaspool aeda toimuvasse.

1 – lasteaia hoone; 2 – angaarid; 3 – aiamaa; 4 – põld; 5 – korterelamud; 6 – sõidutee; 7 – lasteaia hoov.

Lasteaia maja ise on uus eramaja, ehitatud puidust, kolme korruselise, huvitava tünni kujuga. Nagu ütles lasteaia omanik esimesel kohtumisel, et tegemist on lastesõbraliku majaga, kus last ei saa nurka panna, kuna maja on ovaalse kujuga. Suured aknad on

asetatud ümber maja., millest avaneb vaade peaaegu kogu toimuvale. Nüüd kevade saabudes muutub õppepoolel olev vaade ilusaks seetõttu, et aia taga asuv aiamaa (üleväl näidatud joonise järgi lasteaia allpool) muutub roheliseks, kusjuures lasteaia looduslik pilt oleneb aedniku valitud liikidest. Aia ümbruses on erinevad vaated – aiamaa ja selle vastas asuv põllumaa, kuhu arvatavasti lähiajal ehitatakse elamud. Külgedel aga asuvad angaarid ja natuke eemal suur elumaja. Õu on alles loomisjärgus. Õues on lastel üsna palju ruumi, seal on erinevad kiiged ja turnimispuud. Alles külvatud muru hakkab tärkama. Õu avab suhtevektori eelkõige angaaride ja aiamaa suunas. Peamiselt näevad lapsed õues olles angaare ning aiamaad. Ebameeldiv ääreala õues on sõidutee ja põld üle selle, kuna lapsed sinnera poole mängima ei lähe ning sinna ei ole loodud ka mängimiseks tingimusi. 2-3 kilomeetrit edasi sõites asub meri ja suured metsad. Kaugussuhe näitab, et need elemendid jäävad lasteaia looduskasvatuse puhul marginaalseteks. Lasteaia omaniku ja õpetajate ütluse kohaselt on lasteaial idee tekitada lastes loodustähedust (lapsed suvel lasteaia murul paljaste jalgadega, palju õues olemist).

Lastele on ette nähtud nn jalutamisala ja mängimisala, mis jääb aiamaa ja angaaride poole, maja suhtes pigem äärde, kuna maja ise asub tsentris.

Majas on kaks rühmaruumi, kumbki asub erinevatel korrustel. Lapsed jaotatakse rühmadesse vanuse järgi. Vanemas rühmas on lapsed 4-7 aastased (antud hetkel ühtegi seitsme aastast seal rühmas ei ole) ja nooremas rühmas 3-4 aastased. Rühmaruumid on valgusküllased, seinad värvilised ning hästi palju loodusteemalisi pilte seintel ja akendel. Rühmaruum on jagatud kaheks, õppimise ja mängimise osaks ning magamise pooleks. Õppimise ja mängimise osas on tsentriks vaip, millel toimub hommikuti arutelu ja ka teoreetiline õpe päeva jooksul. Ka laud, mille taga toimuvad praktilised tunnid, asuvad pigem tsentris. Äärtesse jääb õpetaja laud ja riulid, millel asetsevad õppematerjalid ning mänguasjad. Rühmas olev mööbel on puidust ja lapsesõbralik, värviline.

Järeldused

Erinevate keskkondade kombinatsiooniga suhestumine kujundab lastes arusaama erinevate koosluste olemasolust ja nende väärtusest. Läbi lasteaia keskkonnaga sotsialiseerimise võib laste kujuneda arusaam sellest, milliseid elemente loodusest pidada ilusaks ja väärtuslikuks (nt muruplats vs räämas hooned). Lapsed saavad kaasa rikkaliku kogemuse analüüsivaks looduse ja keskkonna suhet. Alati ei ole pea loodus olema ainult puud ja põõsad ning rohelisus - on ka teistsuguseid tingimusi. Laste looduspilti kuuluvad antud lasteaia hoovis nii puud põõsad kui ka põld üle tänava, samuti piiratud alaga muruplats, kus lapsed saavad mängida. Räämas hooned ei kuulu küll looduse alla, kuid ümbritsev keskkond on see ometi.

4.2 Intervjuu õpetajaga

Kõigepealt viisin läbi intervjuu õpetajaga. Eesmärk oli välja selgitada, kui palju õpetajad teavad üldistest õppekavadest, lasteaia õppekavast ning kuidas ja mil viisil tunde läbi viiakse. Vestlusest tuli välja, et üldiselt õpetaja teab - on olemas riiklikud reguleerijad (so seadused), kuid sel teemal kaasa rääkida eriti ei osanud. Lasteaia õppemeetodeid tutvustades ütles ta, et suur rõhk on pandud loodusele, kuid õppeava kätte võttes ja sirvides tuli välja, et paberil ei olegi eriti palju kirjas. Õpetades järgivad nad rohkem oma intuitsiooni. Seega võib öelda, et kui õppekavad püüavad tehniliselt ära kirjeldada õpetatava sisu ja vahendid, siis reaalne looduskasvatus kujuneb hoopis õpetaja teadmistest ja kogemustest. Õppematerjalidest kasutatakse kahte töövihikut ja paari raamatut. Õpetaja arvas, et loodus- ja keskkonnaõpe vajaks rohkem vahendeid kui neil praegu käes on. Väljas viibimist ja looduses käimist pidas piisavaks, kuid vähene personal ei võimalda nii tihti kui tahaks viibida kaugemal lasteaia hoovist. Suuremad puudused ongi õpetaja arvates materjalide ja tööjõu puudus, ehk siis lisaks kõigele laste looduskasvatus Viimsi lasteaias on selgelt raamistatud olemasolev õu ning ka lasteaia õpetaja visiooni sellest, millist loodus ja kuidas lastele vahendada. (Vt ka lisa 1)

4.3 Loodustunni vaatlus

Loodustund viidi läbi rühma ruumis sees. Ruumis sees palju vahendatud loodust - joonistused seintel ja akendel. Lapsed ja õpetaja asetsevad ühel tasapinnal, kõik istuvad maas. Õpetaja ei positsioneeru lastele ülevalt alla, vaid samale tasemele. Teemaks on tigu. Kõigepealt toimub arutelu teemal, kas keegi teab milline on tigu, kas lapsed on näinud tigu. Enamik lastest on näinud tigusid, ka teavad nad kus teod elavad. Õpetaja räägib lastega teo ülesehitusest, tegemistest, ning keskkonnast, kus tigu elab. Toimub teoreetiline ja vaatluse teel õpe. Kõigepealt õpetaja räägib, siis näitab raamatust pilte. Raamatus foto teost, kes asetseb oma loomulikust keskkonnast väljas (lihtsalt foto teost). Siit ka nähtub raamatute analüüsist tulenev kontekstist välja rebimine - pilt mitte ei anna edasi tervikut, vaid üksikut elementi. Lastele teeb nalja teema, et teo hambad asuvad kõhus. Nad ei oska mõelda, et on ka inimestest erinevalt toimivaid isendeid. Lõpuks toob õpetaja päris teo karbi sees laste juurde, kelle ta on ajast korjanud enne tunni algust. Tigu on oma loomulikust keskkonnast eemaldatud. Lapsed vaatasid tigu ülevalt alla. Seega toimub positsioneerimine, tigu on asetud

madalamale kui lapsed. Lastele meeldib tigu realselt rohkem kui teorias, kuna teooria lõpus hakkasid nad juba nihelema. Teo vaatlus toimub tasa, kuna lapsed ei taha tigu ära hirmutada. Lõpuks õpetaja kordab veel kord üle, mis teost räägitud sai. Algab praktiline osa, kus lapsed peavad joonistama tigu. Õpetaja näitab tahvlil ette, kuidas tigu joonistatakse. Kõigepealt tuleb teha täpp ja siis edasi ringi ringi haaval edasi joonistada. Enamus lapsi ei oska joonistada, õpetaja käib ja aitab teha. Kõigil tulevad ühesugused teod, kuna õpetaja on aidanud joonistada. Kui teod valmis joonistatud, siis pannakse pildid seinale ja õpetaja seletab veel kord üle, millest räägiti. Toimub pidev kinnistamine. St tähendab, et õpetaja pidevalt kordab üle, millest räägitud sai (Vt k lisa 2)

Järeldused

Lapsed on oma loomult uudishimulikud, aga monotoonse tausta mõjul kaotavad kergesti huvi. Samuti hindavad lapsed rohkem vahetut kogemust kui vahendatut. See nähtub selgelt tundi toodud elusa teo uurimisel. Nagu väidab Ülo Vooglaid, vajavad lapsed tegevusi, eelkõige tunnetust ja uurimist. Tegevused ei näidanud minu meelest erilist loomingulisust, pigem toetan seda looduse õpetamist kontekstist eraldatuna ja kinnistamise hinnangut, mis välistab arvamuste paljususe teket. Ka täiskasvanu poole (õpetaja) teadmiste kinnistamine leidis aset vaatluse käigus. Suhtlusvektor teo suhtes näitas aga ühelt poolt võimupositsiooni, teisalt aga lugupidamist teo „vaikusearmastuse“ suhtes enda nõ „jumalikku rolli ja vastutust looduse ees“. Ühesõnaga vastuolulised väärtused antakse korruga edasi.

4.4 Vaatlus õues

Teo teema käsitlemine jätkub kohe järgnevas õuetunnis, mis toimub 45 minutit. Õuetund algas kell 11.00. Sama tigu, kes rühmas oli, lastakse oma loomulikku keskkonda tagasi (muru sisse ja lastakse tal oma teed minna), andes seega mõista, et tigu ei kuulu tuppa, vaid elab rohu sees. Lastest enamik aga on teemast tüdinenud ja jooksevad niisama õues ringi. Igaüks oma suunas, kes mängib liivakastis, kes kiigub.

Osad lapsed jooksevad niisama mööda õueala. Looduses viibimine niisama on ka hea - lapsi vaadates tundub, et nad ei pea enam tegelema raamidesse surutud tegevusega. Paar last uurivad veel sama tigu ning otsivad ka uusi tigusid. Nad leiavad mõne teo, kuid ainult vaatavad neid. Ilm selleks on hea, kuna eelmisel päeval on sadanud vihma. Õpetaja manitseb lapsi tigudele mitte peale astuma, sest tigu on väke ja läheb katki, kui peale astuda. Ka õpetaja jaoks on teema ammendunud. Samas oleks tunni edasi viimine raskendatud, kuna õues on ka teise rühma lapsed, kes teemasse ei ole süvenenud, samuti on raske suure ala peal laste kontsentratsiooni ühe koha peal hoida. Samuti tuleb laste vaatlemisest välja, et 4-6 aastased lapsed ei suuda veel väga pikka aega olla kontsentreerunud ühele asjale, nagu konstateerib ka arengupsühholoogia (Vt ka lisa 2)

Järeldused

Eelkooliealised lapsed ei suuda keskenduda kaua ühele konkreetsele tegevusele. Seda näitab ilmekalt vaatlus õues, kus lapsed ei tegelenud enam teo uurimisega, vaid soovisid pigem joosta niisama ringi ja mängida muid mängu. Linnastunud looduskeskkond muutus laste sotsialiseerumispaiaks, olles nende jaoks mitte looduse uurimise, vaid kasutamise keskkonnaks. Üksik objekt loodusest (tigu) oli uurimiseks põnev, tervikuna loodusesse sattudes ei osata enam selle üksikuid elemente niimoodi väärtustada, rõhk läheb funktsionaalsusele. See toob omakorda välja, et seda tüüpi keskkond on laste jaoks ikkagi mängukeskkond. Õppekavades on ära toodud ajaline kestvus tundi läbiviimise kohta ning antud kahe vaatluse kokkuvõttes viis õpetaja õpet läbi liiga pikalt. Ette on antud 10-20 minutit keskendumist ühele asjale, kuid loodustund ruumis sees kestis üle tunni. See on liiga pikk aeg, et lapsed ka õues antud teemale keskenduks. Samas on vajalik ja kasulik niisama jooksmine ning mängimine õues, seda nii tervise kui ka füüsilise arengu seisukohalt. Huvitav oli veel see, et täiesti tehiskeskkonnas, so. toas ei tohi joosta –õues aga küll. Ehk siis mida tehnilisem keskkond, seda raamistatumalt peaks laps käituma, mida looduslikum, seda loomulikumalt.

4.5 Joonistusülesanne

Lapsi kokku 12 + kasvataja. Lapsed vanuses 4-6. Kell on 9.45. Lapsed ja kasvataja istuvad vaibal ringis.

Õpetaja küsib, mis on loodus? Lapsed loetlevad: maja, autod, mäed, põõsad, jõed, maad, sebrad, koerad, kassid, draakonid (need elasid ammu). Õpetaja siis parandab, et vast dinosaurused. Siit nähtub, et laste loodustaju ja erinevad looduselemendid (nt linn vs mets, draakonid) on lastel segamini. Nad ei adu veel vahet linnal ja maal.

Laps räägib, et käis metsas, seal oli puu otsas okas, see oli siil (õpetaja ütleb, et see vast ei olnud siil), laps parandab end ja ütleb, et see oli kuuseokas hoopis. Teine laps hakkab rääkima, et talle vanaema rääkis, et lennukist visatakse väikeseid pakke ja loomad söövad neid ning siis ei saa nad loomahaigust. Üks laps vastab küsimusele, mis on loodus - metsmaasikad, teised loetlevad veel: ussid, kapsad, porgandid. Tuleb alt rühmast veel üks laps juurde ja tallegi esitatakse see küsimus, ütleb et on loomi näinud: kass, koer, jänku. Õpetaja küsib lastelt, et kas nad lehma on näinud karjamaal. Üks laps vastab, et käis küll karjamaal, kuid lehmi seal ei olnud. Siis loetleb taas üks

laps koduloomi. Õpetaja ütleb lastele, et tema nägi ükspäev kahte oravat. Enamus lapsi hüüab, et tema on ka näinud oravat. Mida sööb orav, küsib õpetaja. Lapsed vastavad et käbisid. Õpetaja küsib veel, kas olete näinud käbi, mis orav on söönud. Lapsed ei oska sellele vastata.

Nimetatud looduselemente esitleti üksikult ja omavahel seostamata (asumaa, elukeskkonna tingimused), väärtustati eelkõige selliseid liike, mida on nähtud realselt.

Kell 10.00 õpetaja ütleb, et hakkab joonistamise tund. Hakkame sättima valmis laudasid, kus joonistame. Lapsed otsivad omale koha laua ääres, toovad aluse mille peal joonistada, õpetaja otsib pliiatseid. Kõik sagivad.

Lapsed lõpuks paigal ja küsivad, mida täna joonistame. Õpetaja annab sõna mulle. Tuleb joonistada seda, mis sulle meelde jäi sõnas loodus, mis sulle meeldib looduses (põõsad, puud, meri, taevast, päike jne), ühesõnaga seda mis sulle meeldib joonistada. Lapsed on hämmingus, kurdavad et ei oska joonistada. Arutavad mida küll joonistada. Küsivad üle, kas looduses ka lilled on? Aga päike? Kas lõke ka looduses on? Vastan,

et lõket tehakse kuivanud loodusest. Osad hakkavad joonistama, teised lollitavad niisama. Õpetaja suunab neid joonistama.

Paljud lapsed vaatavad esialgu, mida naaber joonistan, kuid saades selgitusi, mida peab joonistama, hakkavad oma pilti ise tegema.

Lapsed joonistavad hoolega. Õpetaja ei sekku nende töösse, vaatab. Kui laps palub abi, siis aitab. 15 minuti pärast hakkavad esimesed lapsed oma töid valmis saama. Tulevad ükshaaval minu juurde ja vastavad küsimustele. Kell 10.45 on tund läbi ja kümme last intervjueritud.

Järeldused

Nähtub, et loodus kui terviklik mõiste on laste jaoks segadust tekitav, mis võib tuleneda sellest, et nad ei oska veel loodust elementideks lahti mõtestada nagu täiskasvanud. Samas aga äkki ei oska nad joonistada iseseisvalt, kuna eelnevad tunnid on alati olnud ühe kindla ja kitsalt piiritletud teema raames ning õpetaja on neile ette alati joonistanud. Lastel on vaja pidevat kinnitust täiskasvanult, kas üks või teine element on loodus ja kuidas on ikkagi õige mingit elementi kujutada. See võib tuleneda nii vähesest kogemusest imidžite edasiandmisel, samas ka pidevalt kasvataja käitumisega edasi antud sõnumist, et eksisteerivad ainuõiged viisid millegi joonistamiseks. Seega tuginevad nad küll oma isiklikule kogemusele, kuid vajavad pidevat kinnitust sellele, et nad on õigel suunal. Ka on oluline fotol toodud fakt, et loodusest rääkides ollakse sellest eraldatud, toimib justkui nõ tagarääkimine – meie oleme siin ringis vaibal ja räägime mingist abstraktsest loodusest, kuid mitte looduse sees ja loodusega.

4.6 Vestlus lastega individuaalselt

Vestlus toimus lastega samas rühmas ja ruumis, kus viidi läbi joonistustülesanne. Kui laps sai oma pildi valmis, läks antud töö autor lapse juurde ja esitas talle küsimusi töö kohta. Vestlused koos piltidega on toodud allpool. Põhilised küsimused lastele olid seotud pildiga - mis on joonistatud pildile, miks laps joonistas selle mis ta joonistas ja muu selle juurde kuuluv.

Lastega on vestlust läbi viia suhteliselt keeruline, kuna kõik nad on erinevad. Mõni laps räägiks hästi palju, kuid mitte otseselt asjassepuutuvat. Teine laps seevastu ei taha üldse suhelda. Samuti olid segavaks faktoriks teised lapsed, kes tähelepanu hajutasid, sest neil on väga sisse juurdunud päeva rutiin, kuna peale joonistamistundi lähevad nad alati õue. Ka hakkas segama hilisemaid vestluseid asjaolu, et osad lapsed hakkasid ennast õue sättima. Kuna tegemist on liitrühmaga, siis on lapsed erinevates arengstaadiumites - väiksemad (nelja aastased) oskavad vähem ise või selgelt joonistada, kuid kuue aastased aga juba paremini.

Tüdrukud joonistasid üldjoontes loodust nii nagu oli teema (puud, põõsad, maja, inimesed, loomad), poisid seevastu aga joonistasid ka loodust, kuid lisasid sinna juurde elemente kas oma mängudest või multifilmidest, mida televiisorist nähtud. Samuti oskasid kõik seletada, mida ja miks nad joonistasid. Tavaliselt olid joonistustes päike, pilved, puu, lilled. Need on elemendid, mida ka väiksemad suudavad joonistada. Samas elemendid olid esitatud täiskasvanu mõistes ruumiliselt korrastamata. Näiteks maja ja auto, mis on omased linnakeskkonnale, kõrvuti puude ja karudega. Suurusproportsioonid olid paigast ära. Karu ja ema ühesuurused, samuti maja ja autod. Lõke oli selline element, mida poisid joonistasid - kuuest poisist neli. Seda võib seletada asjaoluga, et paljud pered teevad grilli ning poistele see meeldib, samas ükski tüdruk seda ei joonistanud. See on seletatav ehk ka poiste suurema huvi „huvitavate“ asjade vastu (lõke, püssid jms), samuti eristusid poiste joonistustes majad, kuigi oleks eeldanud tüdrukute huvi kodu vastu suuremaks. Poiste pildidel oli kindlasti esindatud ka auto, seonduvalt tõenäoliselt nende põhilise mänguvahendiga. Kuna kõik lapsed elavad Viimsis, mis asub pigem äärealal võrreldes Tallinnaga, siis on enamikes peredes ka auto olemas ja see on poiste jaoks tähtis.

Joonistusülesannet kätte andes muutusid lapsed esialgu nõutuks, et mida siis ikkagi tuleb joonistada. Lapsed ei saanud aru, mida tuleb vahendada, ei osanud seisukohta võtta, mida joonistada. Vaatlust läbi viies panin tähele, et kõik joonistavad ühte ja sama asja korraka ning kasvataja joonistab kõigepealt ette neile. Seega ei ole vabateema väga tavaline ja selles vanuses laps vajab veel juhendamist. Samas tekib küsimus, kas kõik peavad joonistama ühte moodi, nagu seda tehakse tavalises tunnis, kus õpetaja joonistab ette ja lapsed täpselt järele.

Pildid on olnud täpselt ühesugused ja isegi värvid on tavaliselt kõigil olnud ühesugused. Võrdluseks võin tuua oma lapse, kes läks esimest korda lasteaeda 4,5 aastaseks. Tema pildid on küll samasugused kui teistel, kuid värvid on alati teistsugused. Seega on lapsed harjunud grupis tegema kõike koos ja ühtemoodi – tõenäoliselt ei kujune lastele oma arusaamasid, sest kõike tuleb teha läbi kasvataja pilgu. Võimalik, et selliselt võivad kujuneda lastel arusaamad, kus ise oma peaga ei tohi mõelda ning kasvatatakse nn sõdureid, keda on hea ühtemoodi tulemuste alusel mõõta. Iseseisvus ja iseseisev mõtlemine on antud juhul pärsitud. Kõik meist ei peagi nägema loodust sama pilgu läbi.

Intervjuu nr 1

K: Mis sa joonistasid?

V: Päikese, maja, lilled, maja, muru, lilled

K: Kes see siin on? (näitan inimese peale)

V: Ema

K: Miks ema siniste juustega on?

V: Miks sul on punased juuksed? Vastust ootamata seletab pilti edasi, siin on rõõmsa näoga karu. Joonistasin veel liblika ka.

K: (paber keskelt valge) Mis siin ümber veel sul on?

V: Taevas on sinine (hakkab taevast joonistama)

K: Kus karu elab?

V: Metsas. Karu tuli siin pildil inimesele külla, ta on hea.

K: Mis lilled siin pildid on?

V: Ongi lilled. Inimene elab metsas, sest ta on hea inimene. Head elavad metsas

K: Mis on loodus?

V: Liblikas, muru, karu, inimene, puud, päike, maja, taevas

Jookseb ära, enam ei taha vastata küsimustele.

Joonistajaks neljaaastane tüdruk.

Lapse kirjeldusest võib aimata, et kujutatud on metsakeskkonda. Pildil on proportsioonid paigast ära - maja väiksem kui inimene. Samas inimene ja karu ühesuurused. Samuti on lilled vs puu proportsioonid paigast ära. Karu ja inimene seisavad kõrvuti ja naeratavad (so karule omistatakse inimkäitumist – kas meedia või joonisfilmide mõju?)

Inimene on toodud loodusesse, samas kujutleb laps, et inimene ja karu suhtlevad nagu võrdne võrdsega. Puu on samuti väike võrreldes lilledega. Tähtsal kohal on ema ja karu, kuna asetuvad pildid ees ja on suurelt, ülejäänud pilt pigem koondub nende ümber.

Millegipärast seostuvad omavahel headus ja mets. „Inimene elab metsas, sest ta on hea inimene“. Karu tuli inimesele külla, näitab mõjutust mõnest muinasjutust, mida laps on kuulnud. Ema on siniste juustega, samas ei oska anda seletust, miks ema on siniste juustega, selle asemel vastab küsimusele küsimusega.

Intervjuu nr 2

K: Mis sa joonistasid?

V: Kuusepuu, päike, lille, vikerkaar, liblikas, muru, pilved

K: Mis lill see on?

V: Tulilill, raamatus on ka see

K: Kus kasvavad porgandid?

V: Porgand kasvab mulla sees

K: Kas sa oled looduses neid asju näinud?

V: Jaa olen näinud. Liblikais olen näinud, kollast

K: Kas sa vikerkaart oled näinud?

V: Ei ole näinud. Ma nüüd lähen

Joonistajaks neljaaastane tüdruk.

Elementide proportsioonid ei anna aimata elementide omavahelist kaugust või paigutust, võib eeldada, et suurematele objektidele omistatakse rohkem tähtsust vms. Nagu ka eelneval pildil nähtub, et joonistamises annab tooni elementide üksik kujutamine, vähem kujutatakse elementide konteksti. Väga selgelt on aru saada, mis on joonistatud. (Küsin kasvataja käest, kuidas ta nii hästi joonistab, tuleb välja, et ema tegeleb kunstiga). Pildil on kujutatud suvepäeva. Aiamaast on antud justkui läbilõige, kus vikerkaar on paigutatud rohu ja peenra vahele. Vikerkaar, mida laps väidetavalt näinud ei ole, on joonistatud poolikuna. Millest võib järeldada, et seda on harjutud nii kujutama ja laps joonistas vikerkaart vahendatud kogemuse baasil. Intervjuud anda väga ei taha. Vastab lühidalt ja kiirelt ja niheleb.

Intervjuu nr 3

K: Mis sa joonistasid?

V: Kivist piraadi kuju, maja, luukere lipp, lõke, äike, kivist kuju

K: Mis siin joonistatust looduses on?

V: Looduses on lõke, äike, piraadid.

K: Kas piraadid on looduses?

V: Tegelt on piraadimaja, piraadid muutuvad luukeredeks, kolliks ja tuleks, siis ongi kauboid

K: Kas siin on kauboid siis ka?

V: Ei, ainult piraadid

K: Miks sa joonistasid piraadid?

V: Mulle meeldivad need

K: Kas sa oled piraate looduses näinud, kas meil on piraadid?

V: Olen näinud piraadiautot ja laeva

K: Kus sa nägid neid?

V: Laeva nägin mere ääres, laevasadamas

K: Miks sa ei joonistanud loodust?

V: Mulle meeldivad piraadid

Joonistajaks viieaastane poiss.

Joonistusel kujutatud maja, lõke, puu, muru. Majal piraadilipp. Rohkem küsimustele vastata enam ta ei tahtnud. Keeldus muud juttu rääkimast kui ainult piraatidest. Kus seda kõike näinud kuulnud on küsisin, vastas et filmides ja raamatutes.

Palju televisiooni ja raamatute vahendatud diskursust. Ütles ka otse, et kõike näinud filmides ja raamatutes. Kujutatud ka selline abstraktne nähtus lapse jaoks - äike. Värvivaene pilt. Seostab filmides nähtu reaalse maailmaga (kus on näinud piraadilaeva, siis vastab, et sadamas). Tähtsal kohal maja, mis on küllalt suur võrreldes muude elementidega pildil. Selgusetuks jääb, millist keskkonda on kujutatud. Ei ole linn, aga ka mitte maa. Siin võib näha pigem valglinnastumise märke.

Intervjuu nr 4

K: Mis sa joonistasid

V: Joonistasin looduse etenduse. See on puu, see on auto. Auto hüppab üle maja. Taevas on võlukuu. (Näitab maja peale) Majal see ei ole aken, hoopis nupp, kuhu inimene vajutab, siis läheb maja uks kinni.

K: Kes need siin on (näitan inimeste peal)

V: Etenduse kostüümid, muidu on nad poisid. Siin maja keldris on palju nahkhiiri.

K: Aga siin ei ole ju nahkhiiri näha? (joonistab kiirelt ühe nahkhiire)

K: Mis su pildil veel on?

V: Lõke, asi, mis muudab auto teistsuguseks, auk, lohe

K: Mis see uss siin teeb?

V: Elab maja keldris

K: Miks sa joonistasid selle kõik?

V: Mulle meeldib see (niheleb ja tahab ära lõpetada)

Joonistajaks viieaastane poiss. Pilt väga raskesti arusaadav. Liiga palju elemente korraga, näib nagu oleks lapsel väga palju erinevaid mõtteid olnud ning kõik on tahetud pildi peale panna. Väga palju kasutatud kujuteldavaid elemente (nt auto hüppab üle maja, seda intervjuueeritav rõhutas eriti). Aimatav, et teda on mõjutanud kas mõni film või raamat, kuid selgelt ei ole võimalik eristada, mis nimelt. Ka ei ole väga suhtlemisaldis ja ei viitsi küsimustele vastata. Tähtsal kohal asub maja, teised elemendid pigem sellega seotud. Äärealale kuhjatud palju erinevaid elemente. Selle pildi keskkond tekitab segadust - mõni üksik element on võetud reaalsest elust, suurem osa aga mõjutatud kas erinevatest filmidest või raamatutest saadud kogemusest.

Intervjuu nr 5

K: Mis sa joonistasid?

V: Meri, lilled, vesi voolab välja, puu, imeline kleit (multifilm Imelised järgi).

K: Mis puu see on?

V: Kuusepuu

K: Miks see tüdruk ühe jalaga on?

V: Üks jalg on peidus, teisega teeb keksu

K: Kas kõik, mis sa joonistasid, on looduses olemas?

V: On olemas. Unes just nägin, et Pepe läks sinna kohta (selgitab pärast, et metsa). Samas ajas koer kassi taga. Ma ei taha enam rääkida (jookseb ära)

Joonistajaks neljaaastane tüdruk.

Pildil on joonistatud kuusepuu, päike, tüdruk, sigrimigri (sinist värvi, sealt jooksebki vesi välja), tegelikult mõtleb laps selle all oja. Kuusepuu kõige tähtsamal kohal, selle kõrval aimatavalt puuga seotud on tüdruk. Samuti kasutatud kujutluselementi - vesi jookseb lihtsalt õhust. Ei ole seotud mõne veekoguga, ehk siis teadvustatakse elementi, kuid mitte selle sidusust laiema loodusliku süsteemiga, mis võib tuleneda ka sellest, et ta enam ei olegi näinud – et vesi kusagile välja viiks. Intervjuud väga anda ei taha. Intervjuu ajal räägib oma unenäost, kus tegelaseks on mõne raamatu või filmi tegelane, kuid kes nimelt on tegelane - ta ei oska öelda ning ei seleta ka täpsemalt

Intervjuu nr 6

K: Mis sa joonistasid?

V: Lilled ja päike

K: Mis lilled need on?

V: Tulbid

K: Kas meil kasvavad tulbid?

V: Kasvavad

K: Mis lill siin keskel on?

V: Need on suvelilled, nime ei tea

K: Kas tulbid on ka sellist värvi aias?

V: On küll, muidu on ainult otsad punased (suvelille kohta jutt, pildil otsad kollased)

K: Kas sulle meeldivad lilled?

V: Jaa

K: Mis aias lillede ümber veel on?

V: Lill kasvab lehe sees, siis mulla sees ja ümber on muru

K: Kus need lilled kasvavad?

V: Oma aias

K: Kas ja kus sa need lilled kasvavad?

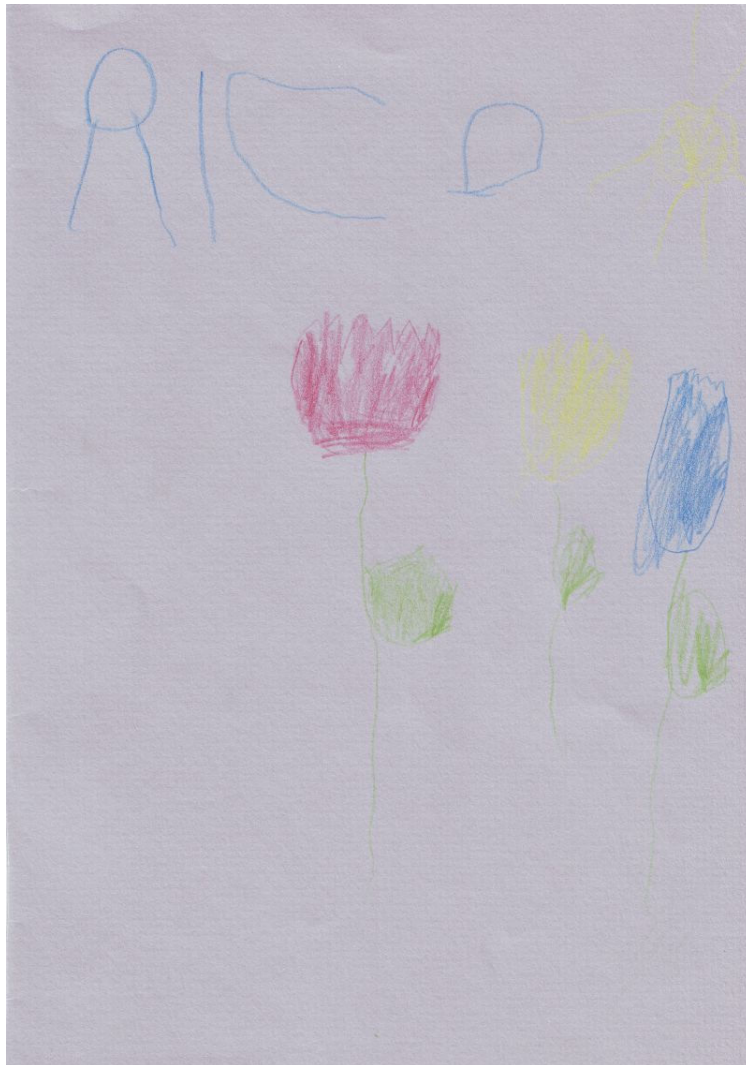
V: Kodus kasvavad

K: Mis asi on loodus?

V: Päike, taevas, lilled

Joonistajaks kuueaastane tüdruk. Pildil kolm hästi suurt lille ja nurgas asuv päike. Taust värvimata. Väga tähtsal kohal lilled. Päike ja lilled proportsioonist väljas. Samas intervjuud tehes teab väga hästi, mis on joonistatud ja kus selliseid lilli leida võib. Looduse element on väga kitsalt kujutatud, st on valitud ainult lilled ja päike kuid mitte midagi rohkemat. On valitud lilled ja neist tehtud omakorda kitsas valik. Vestluse käigus tuleb välja, et lilled väga meeldivad, sellest ka arvatavasti valik tehtud selline. Laps kujutas inimlikele väärtustele tuginevat loodust.

Intervjuu nr 7

K: Mis sa joonistasid?

V: Mul on tulbid

K: Kus kasvavad tulbid

V: Maal kasvavad, kollaseid tulpe aga müüakse

K: Kes neid müüb, kas vanaema?

V: Ei, tädid müüvad

K: Kas sulle meeldivad lilled?

V: Jaa

K: Miks üks tulp on sinist värvi, kas oled sellist näinud

V: Jaa olen, teisel maal

K: Mis kasvab lillede ümber maal?

V: Umbrohi, aga seda peab kiskuma välja. (rohkem edasi suhelda ei soovinud)

Joonistaja neljaaastane poiss. Istus kõrvuti intervjuueeritavaga number 6. Üks-ühele maha joonistatud pilt. Järelikult puudub oskus ise otsustada, mida joonistada. Peab olema keegi vahendaja, kelle järgi või kelle ütluse kohaselt midagi teha. Pildil on kolm lille ja päike. Teab, et lilled kasvavad maal, kuid millegipärast linnaga seda ei seosta. On natuke saanud aimu aiapidamisest, vestluse põhjal tundub, et on saanud sellest aimu vanaema juures, sest teab umbrohu kohta natuke – saab aru, mis on hea ja mis halb loodus aiapidaja jaoks. Ehk siis noorem poiss, kes ei oska veel esteetilisust väärtustada, vaid pigem jäljendada.

Intervjuu number 8

K: Mis sa joonistasid?

V: Meri, laev

K: Kas sulle meeldib meri?

V: Jaa meeldib

K: Mis siin need väikesed on ja kus nad asuvad?

V: See on rand, pruunid on kivid

K: Kas sa käid mere ääres?

V: Jaa, vanaema juures käin

K: Mis sa seal siis teed?

V: Ujumas käin, see on lähedal

K: Mis laev pildil teeb?

V: Sõidab

K: Kuhu laev sõidab?

V: (vaikus)

K: Mis loodus on?

V: Kivid, meri, rand, taevast ka

Joonistaja viieaastane poiss

Pildil joonistatud laev, merelainete piirjooned, all pildil liiv ja selle peal selgelt eraldatud ja süstematiseeritult pruunid kivid, üleval taevast. Suhelda eriti ei tahtnud. Teab mere kohta üsna palju, kuid mere ääres käib ainult vanaema juures. Samas on Viimsis meri lähedal, kuid laps seostab seda vanaemaga. Laev on pildi tsenter, meri ja mererand sellega ääristatud. Vestlusest väljendus, et laev on justkui merega kaasnev loomulik element, mitte eraldi sihi ja suunaga objekt. Rannajoont ei ole kujutatud, so piiri vee ja maa vahel. Vee ja taeva vahel küll. Vaade loob Kressi ja Leeuweni järgi mulje, nagu oleks laps liivaribal jalutanud ja sageli laevast unistanud

Intervjuu nr 9

K: Räägi, mis sa joonistasid?

V: Maja, siis see läheb maja külge (joonistab ühenduse auto ja maja peale).

K: Kas päriselt ka maja ja auto niimoodi koos?

V: Ei ole tegelikult, ise mõtlesin välja

K: Mis sul siin pildil veel on?

V: See on lõke, madu

K: Kas madu ongi värviline päris elus?

V: Ei tea, aga mulle meeldib

K: Kus maod elavad?

V: Džunglis

K: Kas meil siin ka džungleid on?

V: Ei ole

K: Kas meil madusid elab?

V: Ei ela

K: (Seletan talle natuke, et tegelikult elab ka meil usse)

K: Mis loodus on?

V: Ei mäleta

K: Kas uss on loodus?

V: Ei ole

Joonistajaks viieaastane poiss.

Pildil kujutatud maja, mis on rohkem lossi moodi ning auto, uss ja lõke. Tausta ei ole värvitud. Rääkida ei tahtnud eriti. Maja ja lõke tsentris, muud elemendid nendega seotud. Mõelnud ise välja, et maja ja auto on omavahel seotud. See võib tähendada seda, et kui sul on maja, siis peab olema ka auto. Ussist räägib ja teab, kuid ei tea et meil ka usse leidub. Arvan, et tal ei ole olnud juhust rääkida sellest kas vanemate või õpetajaga ning puudub vahendatud kogemus. Et uss on väga värviline näitab seda, et puudub vahetu kogemus või väärtustatakse joonistamisel, so kujutiste edasiandmisel kõikide värvide ärakasutamist omaette väärtusena. Ei ole näinud reaalses elus ussi ja siis on oma kujutlusele tuginedes värvitud seda. Samuti võib olla mõnes raamatus või filmis selline värviline uss olnud. See on siis vahendatud kogemus kas mõne raamatu vahendusel või ka televisiooni kaudu.

Intervjuu nr 10

K: Mis sa joonistasid?

V: Lõkke, auto, mis põles ära. Taevas on lojuv päike, linnumaja

K: Mis see siin on (näitan joonistusele, kus taevas on kollane ring)

V: See on kuld taevas

K: Kas tegelikult on kuld taevas?

V: Ei ole, kuid ma tahtsin seda joonistada?

K: Kus asub tegelikult kuld?

V: Kuld läheb merre

K: Kuld on tegelikult maa sees

K: Kas meil on kulda?

V: Ei ole meil kulda

K: Mis siin pildil veel on?

V: Inimesed, vaatavad autot.

K: Mis veel on?

V: Mammud, vaarikas, maasikas

K: Kas meil kasvavad marjad?

V: Ei kasva

K: (kuidas ei kasva, aias ikka ju kasvavad)

V: Vanaema juures on jah

K: Kes siin veel on?

V: Koletis

K: Mis see koletis teeb?

V: Niisama on siin

K: Mis puu sul siin pildil on?

V: Linnumajapuu, siin elavad linnud, kuid ma ei oska lindusid joonistada (lõpetab ise vestlemise ja läheb mängima)

Joonistajaks neljaaastane poiss.

Pildil joonistatud taevast, päike, puu, marjad, koletis. Tsentriks võib pidada puud, mis on esile toodud ja suuremalt joonistatud kui muud elemendid. Inimesed pole küll arusaadavalt tehtud. Samuti üks sigrimigri, mis on auto. Pilt pole väga hästi aru saada. Ka on pildil koletis, mis tulnud kusagilt raamatust või filmist. Samuti võib eeldada, et kuld taevast on mõnest vahendatud meediumist pärit. Marjad ei kasva maal vastab esmalt, seega suuremalt jaolt ostetakse neid poest, maal küll on ka olemas marjad.

Kokkuvõte ja järleduse laste joonistuste ja intervjuude põhjal.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et operatsioonieelses staadiumis usuvad lapsed asju ilma põhjendusega. Lapsed joonistavad sümboleid, mis nende jaoks on olulised, kuid kõike seletada ei mõista. Suuruse ja kauguse vahetada nad samuti ei taju, mis on ka loomulik selles vanuses laste puhul. Väga paljud lapsed on mõjutatud vahendatud diskursusest, eriti esineb meedia diskursus pea kõikides joonistustes ja vestlustes. Samas on esindatud ka reaalne kogemus maavanaemade näitel. Verbaalne ja visuaalne suhe loovad küll ühtse terviku joonistustes, kuid esineb ka palju vastuolulisust. Van Leuweni ja Kressi järgi on iga sõnumi taga ideoloogia, kuid kuna nii väikestel lastel on sotsiaalne kontekst vähe arenenud, ei saa vaadelda joonistusi sellest aspektist lähtudes. Elementide suurus pildidel on olulisuse näitaja. Mida suurem element, seda tähtsam ta lapse jaoks on. Lapsed esitavad ideaktsioonilise metafunktsiooni järgi maailma enda sees ja enda ümber, seda veel lahti mõtestamata. Nii nagu nad on näinud televisioonis filme, arvavad nad, et ka reaalses elus toimub kõik samamoodi. Joonistused on paljuski segipaisatud, st ei ole täiskasvanu jaoks loogilist süsteemi, sellest nähtub, et lapsed ei ole veel teadlikud läänemaailma kodeerimissüsteemiga. Lapsed vajavad palju abi objektide valimisel, kuid pildid joonistasid nad ise erinevalt eelmisest vaatlusest, kus lapsed vajavad teo joonistamisel abi. Ühe lapse pilt oli ka kopeeritud, see tähendab naabri pealt maha joonistatud. Poiste ja tüdrukute pildid olid erinevad. Enamusel poistel on mõni kujuteldav tegelane pildil, tüdrukutel mitte. Elementid vastavad enamuses Eesti reaalsusele, st keegi ei joonistanud elevant, vaid lilli, puid, põõsaid, päikest jne.

Kõige enam kujutati koduümbruse juurde kuuluvaid elemente. Seda võib järeldada pildidel esinenud maja järgi. Samuti oli palju joonistatud lilli ja puid, mis samuti on igapäevaselt laste ümber.

Inimesed, keda pildil kujutati, oli ema või siis lihtsalt poisid ja inimesed. Seda elementi oli kasutanud neli last kümnest. Keskmiselt kasutati viite elementi, kõige enam joonistati päikest, taevast, puid ja lilli. Vanuseliselt erinevusi ei saa välja tuua, kuna nt kujutatud elementide arvu järgi üks nelja aastane kasutas ainult kahte elementi, teised seevastu kas kahaeksat või nelja elementi. Värvide jaotus on samuti erinev.

Põhilised värvid, mida kasutati, olid põhivärvid: kollane, roheline, punane, sinine. Joondumistunnuste järgi pildil elemendid koonduvad pigem vasakule, enamusel juhtudel aga elemendid ühtlaselt jaotunud.

Kokkuvõtvalt saab öelda, et lapsed joonistavad nii nagu lapsed on alati joonistanud. Nad ei teadvusta enesele veel objektide ja nähtuste tähtsust, vaid teevad seda mis neile endile meeldib ja arusaadav on.

4.7 Lasteraamatud

Analüüsitavaid looduse teemalisi lasteraamatuid oli neli. Neid kasutatakse õppetööd kogu aeg. Kaks neist on raamatud, kaks töövihikut. Raamatud välja antud mujal ja eesti keelde tõlgitud. Töövihikud on tehtud Eestis. Raamatute ja töövihikute visuaalsete kujutiste analüüs näitas, et:

- loomad/linnud/taimed on toodud välja eraldi (st puudub seos päris loodusega, taust valge)(raamatus Loodus). See tähendab loomad ja linnud ei ole asetatud oma loomuliku keskkonna simulatsiooni. Pigem on loomade-lindude kujutised esitatud loeteluna sellest, millised liigid olemas on.
- Pildidel on esitatud segamini nii meil esinevaid loomi/taimi/linde kui ka mujal esinevaid, juures puudub seletav info või taust, millelt võiks järeldada, kus neid liike esineb. Oleks loogiline kui näiteks meil ja mujal esinevaid liike eraldataks, kas verbaalselt või visuaalselt (nt džungli taust)
- pildid on väga tihedalt elemente täis, pole aru saada, mis ja miks kusagil asub (raamatus Otsi linnaloomi), lehtedel korduvad liblikad ja papagooid, kuigi näiteks ühel lehel tuleb leida üles erinevad tõukoerad, inimlikustatud looduse mõõde. Vaataja seisukohast pole selgelt välja toodud, miks peavad nad nendel pildidel täispikilt olema, sest loomulikus looduses on loomad-lindudel oluline ka privaatruum, kuhu teisi loomi ei mahu
- Eestis välja antud töövihikutes on palju kasutatud stampiks kujunenud elemente (nt leevike, kelle juures on alati marjakobar). Ühine joon järgneva punktiga on see, et loodus tuuakse inimkeskkonda, ei vaadelda loodust eraldi inimesest.
- puudub reaalne seos loodusega, tegevused lisatakse inimkeskkonda. St et näiteks jänes valmistab süüa köögis, teine jänes läheb kooli.
- liiga detailiderohked, isegi täiskasvanul raske kõigest ülevaadet saada
- proportsioonidest väljas, kõrvuti erinevate liikide esindajad, kuid ühesuurused. Näiteks karu vs liblikas ühesuurused ja asetsevad kõrvuti.

Raamatutes on kasutatud pildilist materjali kui ka fotosid, töövihikutes aga ainult joonistusi. Need kaks raamatut on erinevad. Raamatus „Loodus“ on tegemist pigem loeteluga, milliseid liike on olemas, millised taimed kasvavad ning milliseid vilju nad

kannavad. Teises raamatus „Otsi Innaloomi“ on loomad asetatud küll linna keskkonda, kuid läbivaks on liblikad ja papagoid, kes meie tänavapildis ei esine. Keeruline on aru saada, keda sa pead piltidelt otsima, kuna pilt üle kuhjatud erinevate elementidega. Samas visuaalselt on raskemini haaratav liigne elementide tihedus piltidel.

Töövihikutes ei pretendeerita aga absoluutsele tõe, vaid on joonistatud loom (nt jänes) enam-vähem tõetruult, kuid asetseb ta nii nagu inimene. Tegevused on lisatud samuti inimeste omad. Nt jänes värvib mune. Samas on esitatud kõike loogiliselt. Kui on ühe kontinendi loomad, siis ei ole seal esindatud teisi liike. Töövihik pigem õpetab, raamatud pigem suunavad. Õpetamiseks on nad küll mõlemad mõeldud, kuid raamatud pigem loetlevad ja eeldab ainult vaatlust, kuid töövihik kaasab ka tegevusse ja töötab sama sotsiaalse mustri kordamise heaks.

Järeldus

Raamatud ja töövihikud annavad küll ülevaate loodusest, kuid seda erineval moel. Liiga rohkelt detaile ja arusaamatu ülesehitus.

5. DISKUSSIOON JA JÄRELDUSED

Kuna käesoleva töö uurimisobjektiks oli ainult ühe lasteaia ühe rühma näide, ei saa teha põhjanevaid järeldusi. Samas annab see töö aimu, kuidas viiakse loodusõpet lasteaias läbi ja millised elemendid kujundavad reaalselt looduskasvatust. Analüüsi osas intervjuu õpetajaga näitas, et eelkõige on õpetamise aluseks õpetaja enda kogemused, õppekavad on küll taustaks ja neist lähtuvalt tehakse ka lasteaia õppekava. Seega oluline vahendatud kogemuse saamisel on õpetaja taust. Luues õppekavasid tuleks kindlasti jälgida, mida ja kuidas soovitakse õpetada. Ka mängib suurt rolli lapsevanema suhtumine loodusesse ja looduses viibimine. Lastega joonistustunni läbiviimine andis aimu sellest, et laste uurimist on üsna raske läbi viia. Ka on lastele muutunud väga oluliseks vahendatud diskursuse osakaal looduse kujutamisel ja mõistmisel, mida väidavad ka teoreetikud ning mis ilmselt analüüsist. Vaadeldes laste joonitusi, tuleb välja asjaolu, et poisid ja tüdrukud joonistavad erinevalt. Mõlemaid küll mõjutab meediamaaailm, kuid poisse tunduvalt enam kui tüdrukuid. Väga paljudes joonistustes on kasutatud oma lemmiktegelasi. Samas on tegemist veel üsna noorte lastega, et midagi pikemas perspektiivis järeldada.

Loodustunni läbiviimise vaatluse ajal tuli välja, et lapsed huvituvad loodusest väga. See tuli välja ka õpetajat intervjuerides. Nagu ikka on lapsed loomult uudishimulikud ja tuleb ära kasutada iga võimalus neile uusi teadmisi andes. Samas ei tohi ära unustada, et uuritavad lapsed olid noored ja seega veel üsna püsimatud. Seega ei saa neile väga pikalt ja põhjalikult midagi konkreetset õpetada. Vaatluse käigus oli näha, et õpetaja kinnistab lastele õpitavat teadmist mitu korda. Õpetaja kordas üle iga tegevuse järel milles ta rääkinud oli. Laste joonistamist vaadates aga tekkis küsimus, miks peavad kõik lapsed ühtemoodi joonistama? Laste loomulikku mõtlemist ja väljendamist ei ole alati hea suunata, kuna ka mitmekesisus on oluline lapse arengu seisukohast. Olles selle lasteaiaga seotud, võin teemaväliselt öelda, et joonistamistund on neil alati samasugune. Õpetaja joonistab ette ja siis aitab lastel samasugust pilti joonistada.

Raamatud ja töövihikud, mida õpetamiseks kasutatakse, on erinevat laadi. Raamatud on väga värvikirevad, neis on info üleküllus. Töövihikutes on seevastu värve vähem, ei ole taotletud üks-ühele vastavust. Kahjuks on Eestis tehtud raamatuid lastele väga vähe, eriti just pildiraamatuid. Enamus raamatuid, mis lasteaias kasutusel, on loodud mujal ja kohandatud eesti laste jaoks. Elemente Eesti ja teiste looduslike piirkondade kohta antakse edasi killustatult ja omavahel põimitult. Kui lapsed õpivad lasteaias loodust ja sellega seonduvat, tuleks ennekõike oma kodukoha loodus selgeks õppida ja alles siis hakata mujal ringi vaatama. Õpetajaga tehtud intervjuust kumas ka läbi mure raamatute kohta, kuid samas ei osanud õpetaja öelda, milline on hea raamat. Õpetaja ütles, et ta otsib veel sellist raamatut. Veel üks probleem, mis tuli välja nii õpetajaga intervjuust kui erinevaid uuringuid lugedes - tuntakse suurt puudust materjalide kohta.

Õppekavade analüüsist nähtus, et suund on pigem säästva elukeskkonna kui looduse põhjalikuma õppimise suunas. Samas uus loodav õppekava annab hea ülevaate koos loodusega elamisest, on ju säästev eluviis loodusega kooskõlas elamine.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et laste looduskasvatus lasteaias sõltub nii õpetaja loomuomadustel kui ka teadmistel, mis lastele õpetatakse ja kuidas õpetatakse. Tähtis oleks sellejuures õpetajaid toetada materjalidega, samuti on tähtis, et kõik õppekavad ja reeglid, mida lasteasutustele luuakse, oleks pigem toetava funktsiooniga kui normatiividest lähtuvad. Õpetaja jaoks peaks need kavad andma kaasa julguse õpetada

meie lapsi. Vahendatud looduskogemus on oluline tänapäeval, sest reaalne loodussuhe üha väheneb. Seega on õpetaja roll vahendada lastele looduskogemust adekvaatselt ja tõetruult, et lapsed saaks kaasa hea loodusteadmiste pagasi, mida tulevases elus rakendada. Lastes lastel võimalikult palju ise oma käega katsuda ja kogeda, saavad lapsed ka vahendamata kogemust, mis kinnistub lastes hästi ning tekitab emotsionaalse sideme lapse ja looduse vahel.

6. KOKKUVÕTE

Looduskasvatus on tähtsal kohal laste õppimisel. Et reeglina tänapäeval loodusega suhe üha enam väheneb, tuleb hoolikalt jälgida, mida lastele õpetada ja kuidas seda teha. Käesoleva töö eesmärk on uurida looduskasvatust lasteaias Viimsi lasteaianaäitel. Tegemist on üksikjuhtumi analüüsiga, mille alusel ei saa teha üldiseid järeldusi. Samas saab kasutada töös saadud teadmisi teemat edasi arendades. Töö koosnes teoreetilisest ja empiirilisest osast, kus esmalt analüüsisin õppekavasid ja erinevaid projektide õppe edendamiseks. Edasi vaatlesin erinevaid võimalusi laste õpetamise kohta, samuti diskursuse analüüsi ja arengupsühholoogia seisukohti. Meetoditeks olid intervjuu õpetajaga, loodustunni vaatlus nii ruumis sees kui õues. Laste joonistusülesande läbiviimine koos lastega tehtud intervjuuga ning õpetamises kasutatavate raamatute kerge diskursusanalüüs.

Et vahetu looduskogemus järjest väheneb on väga oluline roll vahendatud kogemusel. Seda annavad edasi nii õpetaja, lapsevanemad, raamatud kui ka muu meedia. Lastele tuleb luua võimalikult lähedane reaalsele loodusele vastav pilt ja arusaam looduse kohta.

Nagu on öelnud Eesti tuntud pedagoog Johannes Käis, et loodusõpetuse ülesandeks ei ole mitte ainult ainesed teadmised, vaid ka kõikide vaimsete võimete ja kõrgemate väärtuste arendamine. Seega on looduskasvatusel oluline roll laste edasiste väärtuste kujundamisel. Et kõikide inimeste käitumine on vahendatud, siis ülejäänud saame me kogemuste teel. Ka on väga oluline sotsiaalse õppimise kogemus, mida lapsed saavad suurel määral just lasteaias käies, mida antud töös ka käsitlesin.

7. SUMMARY

NATURE EDUCATION ON THE EXAMPLE OF VIIMSI KINDERGARTEN

Nature education holds an important position in children's study process. Since, as a rule, nowadays people's relationship with nature is decreasing more and more, it is important to observe what to teach children and how to do this. The purpose of this paper is to research nature education on the example of Viimsi kindergarten. This is an analysis of an individual case, based on which no general conclusions can be drawn. At the same time, knowledge gained from this paper can be used for the elaboration of the topic. The paper consists of a theoretical and an empirical part where I first analysed the curricula and different projects for progressing the studies. I then surveyed different possibilities of teaching children as well as discourse analysis and aspects of developmental psychology. The methods consisted of an interview with the teacher and observing a nature lesson both indoors and outdoors; conducting a drawing assignment for the children together with an interview with the children and a light discourse analysis of the books used for teaching.

Since direct experience of nature is waning, mediated experience plays a very important part. This is passed on by the teacher, the parents, books as well as the rest of the media. The children must be given an image and understanding of nature as close to actual nature as possible.

As said the esteemed Estonian pedagogue Johannes Käis, the task of nature education is not merely knowledge of the subject but also the development of all intellectual abilities and higher values. Nature education therefore has an important part in the further development of children's values. Since the behaviour of all people is mediated, we gain the remaining by experience. The experience of social learning is also very important, and this is something that children receive to a large extent as they go to kindergarten, which was also something I treated in this paper.

8. KASUTATUD KIRJANDUS

Alushariduse raamõppekava. (1999). Tallinn: Haridusministeerium. <http://www.hm.ee>
külastatud 22.02.2007

Arengupsühholoogia. http://et.wikipedia.org/wiki/Kognitiivse_arengu_tooria.
külastatud 22.02.2007

Koolieelsete lasteasutuste riiklik õppekava (projekti tööversioon) Tartu Ülikooli
õppekava arenduskeskus. (2007).

<http://www.ut.ee/curriculum/orb.aw/class=file/action=preview/id=172487>. külastatud
22.02.2007

Pärnu ja Tallinna lasteaedade keskkonnateadlikkuse uuring. www.hared.ee. külastatud
22.02.2007

Õunapuu, L. (2007). Loengukonspekt. Teadustöö metodoloogia.

http://kultuur.edu.ee/muusika_opmat/Oppematerjalid/Teadustoo%20mat.%20opik%200unapuu/29-39_AndmKog.doc. külastatud 28.05.2007

Alanurm, A. (1999). Alushariduse õppekava. Loodusõpetuse aineramat. Tallinn:
Haridusministeerium

Fjortoft, I. (2001). The Natural Environment as a Playground for Children: The
Impact of Outdoor Play Activities in Pre-Primary School Children. Early Childhood
Education Journal Vol. 29. lk 111-117

Fisher, R. (2005). Õpetame lapsi mõtlema. Tartu: Atlex

Jõeväli, T. (2002). Loodualase lastekirjanduse integreerimine loodust tutvustavate
tegevustega eelkoolieas. Avaldamata lõputöö. Tallinn: Tallinna Pedagoogilise
Seminari raamatukogu

Jõeväli, T. (2003). Linnalaste loodusalaste teadmiste saamise allikad. Avaldamata
lõputöö. Tallinn: TPÜ Kasvatusteadusteraamatukogu

Kalmus, V. (2001). Diskursuse ja retoorika analüüs 2001: loengukonspekt. TÜ
ajakirjanduse ja kommunikatsiooni osakond.

Kaljo, E. (2003). Loodusharidus – prioriteet number üks? Õpetajate Leht 17.01.2003.

Kaljumäe, T. (2006). Loodusalaste teadmiste kujunemine eelkoolieas. Avaldamata
lõputöö. Tartu: TÜ Õpetajate Seminar raamatukogu

Kaselaan, M. (2003). Õppekäigud loodusesse koolieelses eas laste arengut soodustava
võimalusena. Avaldamata lõputöö. Tallinn: Tallinna Pedagoogilise Seminar
raamatukogu.

Kelement, D. (2004). Are Children „Intuitive Theists“?. Psychological Science. lk 295-301

Kens, K. (2004). Loodusteadusliku ja loodushoidliku inimese kasvatamine lasteaias. Avaldamata magistritöö. Tartu: TÜ Raamatukogu

Kikas, E. (2001). Päike lülitatakse ööseks välja! Horisont, 4. Külastatud 28.04.2007 aadressil <http://www.loodusajakiri.ee/horisont-arhiiv/h2001n418.html>

Kikas, E. (2005). Õpilase mõtlemise areng ja selle soodustamine koolis. Üldoskused – õpilase areng ja selle soodustamine. Toimetaja A.Ots (lk 13-46). Tartu: TÜ Kirjastus

Käis, J. (1996). Kooli-raamat. F. Eiseni koostatud. Tartu: Ilmamaa

Leeuwen, T. van (2000). Resources For Visual Discourse Analysis:

Representing Social Actors. /Paper Presented At International Symposium

"Nordic Discourse Analysis: The European Dimension And New Directions"/.

Helsinki in V. Kalmus. (2000). /Diskursusanalüüs: loengukonspekt/.

Tartu: Tartu Ülikool.

"Jean Jacques Rousseau: elulugu – pedagoogilised vaated. Emil". Koostanud ja tõlkinud Hans Roos, redigeerinud Peeter Põld. EKS, Tartu 1930; teine, keeleliselt kohendatud trükk pealkirjaga "Émile" – Olion, Tallinn 1997

Saarits, Ü. (2005). Kasvamine ja kasvatus. Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat. L. Kivi & H. Sarapuu koostatud (lk 112-116). Tartu: Atlex

Scollon, R. (1998). Mediated Discourse as Social Interaction. Addison Wesley Longman Limited (lk 1–25)

Timoštšuk, I. (2005). Õppe- ja kasvatusetegevus. Loodusõpetus. Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat. L.Kivi & H. Sarapuu koostatud (lk 185-198). Tartu: Atlex

Veispak, A. & Veisson, M. (2005). Lapse arengu ja õppimisteooriad. Laps ja lasteaed. Lasteaiaõpetaja käsiraamat. L.Kivi & H. Sarapuu koostatud (lk 11-66). Tartu: Atlex

Vooglaid, Ü. (1999). Lastekodu kui kasvukeskkond. Tallinn: SOS Lasteküla Eesti Ühing

Analüüsitud laste looduskirjandus:

Kula, P. (2005). Valmistume kooliks töövihik 1 ja 2 osa. Koolibri

Tõlkinud Vetemaa, M. (2002). Otsi Linnaloomi. Sinisukk

Tõlkinud Liibek, M. (2005). Loodus. Koolibri

Lisa 1

INTERVJUU KASVATAJAGA

1. Kas olete tutvunud alushariduse õppekavaga? Mil määral lähtub enese elukogemusest ja sisetunnetusest?

Jah olen tutvunud õppekavaga. Kuidas toimub õppekava nõ täitmine reaalses elus? Reaalses elus kasutatakse õppekava tundide läbiviimiseks üldiselt, st tean mida vaja on õpetada ja seda siis üritan ka ellu viia. Kui suurt rolli kannavad igasugused õppekavad jm juhised igapäevaelus tunniplaani ja tunnisisu paika pannes ja läbi viies? Juhised jms on väga olulised igapäevases elus tunniplaanide koostamisel, võiks olla isegi põhjalikumad juhised ja punktid õpetamiseks. Samas võiks olla vaba voli õpetamise ajas ja ulatuses. Lisaks eelnevale on oluline veel lapse individuaalsus. Millest veel? Lapsele tuleb läheneda individuaalselt, st arvestada tema eelnevat kogemust ja ka vanematepoolset õpet arvestada. Ka oma (kasvataja) oma kogemus on tähtis.

2. Kas lasteaial on olemas oma õppekava?

Lasteaial on olemas oma õppekava. Milliseid lapse oskuseid see eriti väärtustab? Milliseid oskuseid see väärtustab nii täpselt ei tea, kuid suur rõhk on loodusel. Milliseid erinevusi on selles alushariduse õppekavaga võrreldes? Erinevusi ei oska välja tuua, pole nii täpselt kursis nende õppekavadega.

3. Kui palju teie arvates on lasteaia õppekavas puudutatud loodust ja sellega seonduvat? Mis on teie arvates põhiprobleemid õppekavade rakendamisel? Loodusteemade rakendamisel?

Kasvataja vaatas õppekava ja ütles, et tegelikult on ideeliselt palju rohkem nad arvestanud looduse ja sellega seonduvaga kui õppekavas realselt kirjas on. Materjalide puudus on suur probleem, nii juhendavate kui ka realselt kasutatavate puudus. Nt pole häid raamatuid

4. Kui täpselt peaks olema õppekavas määratletud loodusteemad ja pädevused, so see, mida laps kava läbides peaks oskama? Milliste õppekavas määratletud eesmärkide saavutamine on raske? Milliste eesmärkide mõõtmine on keeruline? Mis võiks õppekavas Teie arvates olla teistmoodi (nt mõni eesmärk, teema või tegevus)? Milliseid loodusealaseid pädevusi on teil laste puhul teiste pädevustega võrreldes raskem saavutada, miks?

Loodusteemasid konkreetselt välja toodud vähe. Võiks olla hästi täpselt määratletud mida õpetada, kuid kuidas õpetada see võiks olla kasvataja rida. Raske läbi viia loodustunde, kuna ümbritsev loodus nadi. Ise olen pärit maalt ja seal oli hoopis teine lugu. Ka vahendeid õppimiseks natuke vähe.

5. Kui tihti peaks olema/on nn loodustunnid lasteaias? Kuidas lapsed selle teema vastu võtavad?

Loodustunnid toimuvad kaks korda nädalas, tegelikult toimub igal jalutuskäigul ja õuesoleku ajal loodustund. Kuidas näeb välja loodustundide üldine sisu, mida selle raames tehakse, kuidas? Oleme püüdnud natuke integreerida teemasid, kui on näiteks teemaks kevadlilled, siis paberi peal õpime selgeks (st raamatust vaatame), siis hiljem püüame reaalselt ka neid näha. Siis lõpuks ka käeline tegevus, kas siis joonistamine või voolimine. Mil määral võib võrrelda laste huvi loodustunni vastu mõne teise teematunni suhtes ilmutatud tähelepanu, vaimustuse, küsimuste esitamisega? Üldiselt on suur huvi looduse vastu. On lapsi, kes teavad automarke tunduvalt paremini kui kevadlilli, üldistada aga ei saa. Oleneb kuidas vanemad on tegelenud nendega, vaata siia siin on puu ja siin on lill. Nende laste puhul huvi suurem. Lapsevanemad, kes ise ei huvitu sellest, siis ka laps apaatsem.

6. Kui sageli tehakse te teete lastega loodusesse matku? Kuhu? Millistesse paikkondadesse? Mille järgi teete valiku koha kasuks? Millele pöörate matkadel laste tähelepanu? Mis on nende matkade põhieesmärk teie jaoks? Millised on, mida puudutavad laste spontaansed küsimused matkal vms? Teile?

Peaks tegema siis tihemini, aga jalutamas käime ikka kord nädalas. Lähiumbruses uurida puid põõsaid, see on lihtne. Kuid nüüd tahtsime minna Botaanikaaeda, et noh selliseid ettevõtmisi on korda kahe kuu jooksul või nii. Lastele tutvustada teist keskkonda. Kas mõni matkadest on lastele eriliselt meelde jäänud ja miks? Lastele jäi kindlasti meelde kui käisime Viimsi Vabaõhumuuseumis, siis tulime mööda mereäärt tagasi. Nägime kuidas meri tuleb vastu kive, see meeldis. Millised on lastega matkamise miinused, probleemid, peamiselt mured...Hetkel on personal on vähene, kui on lastega emad, siis kipuvad lapsed haigeks jääma, et ei ole vabasid inimesi, keda kaasata matkale.

7. Kui sageli viibite lastega vabas õhus? Millega sisustate laste nõuetunnid? Kuidas ja kui sageli Te olete pööranud laste tähelepanu lasteaia õues neid ümbritsevatele elementidele – puud, põõsad, linnud jne? Millised on laste endi küsimused lasteaia õues nähtava kohta?

Iga päev. Kui meil on nii öelda tund õues, siis me vaatleme niisama ja kui lihtsalt oleme, siis nad tahavad joosta ja mürada niisama. Siis kui midagi uut on, näiteks meil tegi harakas puu otsa pesa ja siis varesed tulid ja võtsid selle ära, siis me rääkisime sellest. Kui algas kevad, siis vaatsime puid ja rääkisime kuhu lumi sai. Jah kui nad leiavad teo, siis tulevad ja küsivad, kus tigu sai, et tundub olevat ainult tühi karp.

8. Milliseid loodusteemasid tundides kasutatakse?

Kõike kasutame, pigem kevad, suvi, sügis, talv ja siis edasine sellest lähtuvalt

9. Kui palju loodust (nt puulehed) õppetundidesse kaasatakse? Millisel moel, kirjeldage!

Looduslikke vahendeid kõike mis kätte saab, väga palju

10. Kui palju selles vanuses lapsed üldiselt loodusest teavad?

Sõltub lapsest, kes on vanaemade juures käivad, teavad päris palju, kes on ainult linnalapsed, ei tea eriti palju

11. Kui palju teie hinnangul lapsed eristavad kaugete maade loodust oma kodulähedasest, millistel põhjustel? Tooge näiteid (põhjuseks maavanaemade olemasolu puudus, sagedased välisreisid)

Pigem lapsed eriti ei tea võõramaa loomi, mõned üksikud teavad. Tegelikult ei ole paljud käinud mujal väga.

12. Milliseid loodust kirjeldavaid, tutvustavaid või mõtestavaid raamatuid lapsed lasteaias kasutavad/teie kasutate? Kuidas te neid raamatuid hindate? Kasutatavuse ja arusaadavuse seisukohast? Õige looduse kujutamise seisukohast? Illustratsioonide selgus süsteemsus, loogilisus, realistlikkus.

Raamatud minu poolt hiljem...Võiks olla paremad, aga ma ei ole praegu leidnud raamatupoodidest raamatuid, mis oleks piisavalt lapsesõbralik, mis annaks palju informatsiooni edasi. Ma täpselt ei teagi milline hea raamat olema peab, kuid otsin edasi.

13. Kui sageli käivad lapsed õues?

Iga päev käivad õues. Talvel üks kord päevas, ülejäänud ajal kaks korda päevas. Sõltub muidugi ka ilmas, päris vihma ja tormiga ei minda õue

14. Kuidas te käsitlete lasteaias üldiseid säästvat eluviisi põhimõtteid, käitumisviise? Mis on teie arvates põhilised asjad, mida laps selles vanuses peaks säästlikust käitumisest teadma? Mis takistab teie arvates säästliku käitumise kujunemist?

Säästva eluviisi põhimõtteid selgitame näiteks nii, et ei luba veega lödistada, et vesi ei ole raiskamiseks. Õpetame, kuidas käis kiiresti pesta. Samas tuleb ka elektrit kokku hoida. Kui me kolisime eelmisest lasteaiast uude, siis oli aktuaalne prügi teema. Kuidas prügi tuleb sorteerida ja et prügi ei tohi tekitada

niisama. Võikski teada samu tõdesid esialgu nagu ennem mainisin. Lapsevanemate suhtumine ennekõike (kui on pillava eluviisiga, siis teeb see ennetustöö peaaegu olematuks, kuna lapsed järgiva oma vanemaid)

15. Kui palju lapsed huvituvad loodusest (küsivad erinevaid küsimusi a la mis lind see on, miks puul lehed maha kukuvad)?

Väga palju huvituvad. Õues pidevalt uurivad erinevaid asju. Nt eespool teo kohta küsimus.

16. Kuidas peaks lastele lähenema, et neil tekiks huvi looduse ja keskkonna vastu?

Vanematel peaks olema huvi looduse ja keskkonna vastu, sellega ka laste huvi tõus. Läbi mängu panna huvituma. Reaalsed näited elust (et laps saaks katsuda, puutada erinevaid looduselemente) samuti palju peab saama näha looduses eneses.

17. Mida teeb lasteaed selle heaks, et lapsed oleks looduskesksed?

Üritame käia palju looduses ja samuti tuua loodust nende juurde (läbi raamatute ja juttude)

18. Kui säästvalt ja keskkonnateadlikult lasteaed tegutseb? Mis selleks tehakse?

Vett ja elektrit üritatakse säästvalt kasutada, mitte tekitada asjatut olmeprügi, kasutada palju materjale õppetöös

19. Kui hästi/halvasti on looduskeskne õpe kaasatud õpetajakoolituse juurde?

Liiga läbiv teiste teemadega, võiks olla eraldiseisev plokk suisa. Vähe eristatakse

20. Kust saab kasvataja ideid teostamiseks erinevat looduskeskset õpet?

Enda tegemistest, lapsepõlvest. Mina saan oma ema käest, kes töötab algklasside õpetajana, samuti suheldes teiste kasvatajatega.

21. Kas ja miks peab rõhutama lapse kasvatamisel looduse tähtsust?

Ikka peab rõhutama. Et lapsed oskaks hinnata enda ümber olevat

Lisa 2

2.1 Vaatlus rühmas

Vaatlus toimus lasteaia ruumi sees. Kell on 9.45. Lasteaiaruum ovaalse kujuga, lapsed istuvad keset ruumi vaiba peal. Rühma seintele ja akendele joonistatud erinevaid putukaid. Ühel aknal lepatriinu, teisel liblikas. Seintel laste enda tehtud paberist liblikad. Mõlemal pool seina ääres asuvad riiulid, kus on raamatud ja mänguasjad. Riiulitel potililled. Lapsed on natuke veel unised, just tulnud söömast. Alumisest rühmast kostab vaikset jutukõminat.

Toimumas on tund, kus teemaks on tigu. Lapsi on kokku 11, juures on kasvataja ja abikasvataja. Kasvataja ütleb, et täna räägime teost, kas keegi lastest on näinud tigu. Lapsed kooris vastavad jaa. Siis arutab üks lastest, et tema on näinud mitusada tigu, kodus aias neid palju. Siis kasvataja loeb ette luuletuse teost ning palub lastel analüüsida, millest selles luuletuses räägiti. Luuletuses siis tuli välja, et tigu elab oma majas ja ei lase oma majja (kotta) kedagi sisse. Lapsed kilkavad, et nagu täna (on vihmane ilm) on tigused palju väljas. Kasvataja küsib lastelt miks on teol koda vaja. Lapsed siis vastavad, et tigu on nõrk ja peab end teiste eest kaitsma. Kelle eest peab kaitsma küsib kasvataja, lapsed vastavad et võõraste eest, nende eest kes lendavad (kärbised), mesilaste ja herilaste eest. Tundi lisandub veel üks laps. Kasvataja teeb ka sellele lapsele ülevaate, millest räägivad. Laps veel natuke unine ja ühmab mhmhmh. Kasvataja siis ütleb, et koda kaitseb tigu lindude eest. Ja räägib, et osad teod elavad ka merevees. Nüüd toob kasvataja lastele teo pildi ja näitab lastele, missugune tigu on ja kus miski asub. Osad lapsed vaatavad kasvataja ja raamatu poole, teine osa hakkab juba nihelema. Kasvataja räägib teo ülesehitusest: tundlad, millega katsub ja kompab, kui on oht, siis tunnetab nendega. Kui tunnetab ohtu, siis tõmbub pessa, väidab üks laps. Kasvataja parandab, et see on teo koda. On olemas veel ka mereteod, kasvataja küsib kas lapsed on mereääres neid näinud. Kui läheb soojemaks, siis läheme koos mere äärde. Lapsed hakkavad juba rääkima muud juttu sekka, hakkavad tüdinema. Kasvataja räägib edasi ja küsib mida teod söövad. Lapsed vastavad, et taimi ja lehti. Kus asuvad teo hambad? Kõhus, ütleb kasvataja. Lapsed itsitavad selle peale. Siis võetakse ette uus pilt raamatust. Kasvataja palub otsida üles teod. Lapsed leiavadki, osad ei näe hästi raamatut. Nüüd räägivad lapsed segamini, üks räägib ussidest, teine

tigudest. Lapsed sibliivad ja arutavad kõva häälega. Kasvataja läheb ja toob ühe karbi. Seal sees on tigu, mille kasvataja tööle tulles õuest kaasa tõi. Lapsed rahunevad ja vaatavad hoolega karpi sisse. Kasvataja ütleb, et lapsed oleks tasa, siis tuleb vast tigu kojast ka välja. Lapsed on tasa, kasvataja küsib vaikselt kui kiiresti teod liiguvad. Lapsed teavad, et aeglaselt. Vaatavad tasakesi tigu ja ootavad, et too liiguks. Siis küsib kasvataja, et mida täna teada saite? Räägivad uuesti üle teo ehituse, kus elavad. (Alumisest rühmast kostab kisa, see rühm on hästi vaikne). Räägivad veel vaikselt, kasvataja küsib kus talvel teod elavad? Aga lapsed ei vasta, sest tigu karbis on hakanud liikuma. Lapsed on vaimustuses ja ohivad vaikselt. Mis juhtus, küsib üks laps, miks tigu peitu läks? Kasvataja vastab, et tigu tundis, et tal on ohtlik. Laps küsib, et kus on oht? Kasvataja vastu, et kui sina oleks nii väike, siis sa näeks sees olles vähe, kuid kui sirutad end pikaks, siis näed mis toimub ja tigu ehmuski ära, nägi palju lapsi.

Alumisest rühmast toimub liikumist samal ajal. Kaks selle rühma poissi tulevad alt ülesse. Kasvataja palub neil olla tasa, et vaatame koos tigu. Küsib poistelt kas on näinud tiguid. Mõlemad on näinud. Lapsed räägivad neile poistele, et teol on hambad kõhus ja see on naljakas. Kasvataja ütleb, et nüüd lähme joonistama tigu. Lapsed ütlevad, et ei oska joonistada. Hakkab sagimine pihta. Lapsed otsivad oma kohta, toovad lauale mati, mille peal parem joonistada. Kasvataja palub ühel poisil lugeda üle mitu last on selle järgi teab siis anda pliiatseid ja pabereid. Üks laps loeb saab 12, siis vaidlevad kaks last mitu last ikka on. Lõpuks saadakse kokku 13. Mõni laps on hakanud muu tegevusega pihta, kasvataja keelab lapsel selle ja palub tulla joonistama. Abikasvataja lõikab pabereid väiksemaks. Kasvataja otsib kapist ikka joonistusvahendeid, lapsed seletavad ja sibliivad. Nüüd on kõigil rasvakriidid ja paberid käes ja lapsed istuvad laudade ääres. Lapsed küsivad, mida me joonistame. Kasvataja vastab, et tigu. Mõni laps laulab, kasvataja palub olla vaikselt. Kasvataja läheb tahvli juurde ja näitab, kuidas joonistada tigu. Lapsed segamini hakkavad hüüdma, et ma ei oska joonistada, näita mulle ka, kuidas teha. Kasvataja käib laste juures ja näitab eraldi kuidas joonistada. Samas keelab kasvataja mõnda last, kes lõhub pliiatsit, kes ei taha laua taga istuda. Lapsed joonistavad, kasvataja käib ja vaatab ja aitab lapsi. Osad lapsed sibliivad ringi, teised joonistavad hoolega. Tööd hakkavad valmis saama, kasvataja kirjutab nimesid peale. Lapsed hakkavad tüdinema. Kel valmis, see hakkab niisama ringi jooksma. Joonistatud on ilusad värvilised teod.

Kasvataja palub neil kes jooksevad laua äärde tagasi istuma, ei tohi joosta kui teised teevad veel oma tööd. Lapsed räägivad läbiseigi, osad veel joonistavad, teised niisama jutustavad. Kasvataja korjab pilte kokku ja hakkab seinale neid panema. Lapsed peavad oma töökohad puhtaks tegema, asjad kokku korjama. Lapsed vaatavad oma joonistusi ja seletavad teineteisele, mis seal peal on ja kuidas joonistati. Lapsed vaatavad veel koos karbis tigu. Kasvataja ütleb, et tigu sööb parasjagu, lastele see meeldib. Kasvataja kutsub veel lapsed enda juurde ja räägib uuesti üle, mida täna õppisid lapsed. Kell on 10.30 ja tund on läbi. Tigu hakkab karbi seinapidi üles ronima, kasvataja ütleb, et viimane aeg on ta õue ära viia. Lapsed hakkavad minema alla, et riideid vahetada ja õue minna.

2.2 Tund õues (vaatlus)

Kell on 11.00. Õues on sombune ilm. Päike ei paista. Lapsed on soojalt riides. Tuju on neil juba ülemeelikuks muutunud, kuna õues on vabadus joosta ringi. Kasvataja kutsub lapsi, et kes tuleb tigu vabadesse laskma. 7 last ühinevad, ülejäänud jooksevad mängima. Kasvataja palub laste tigu murule panna. Tigu on karbi sein küljes kinni, natuke tuleb aidata teda. Tigu on murule asetatud. Nüüd jooksevad ülejäänud lapsed ka mängima, kaks last jäävad ainult tigu jälgima. Otsivad aia äärest ka teisi tigusid. Enamus lapsi on teemast tüdinud ja ei kuula kasvataja hüüdu, et tulge vaatame veel kord mis tigu teeb. Õues on porine ilm, sadanud on mitu päeva järjest. Linnud laulavad puude otsas.

Aias, kus lapsed mängivad ei ole veel muru üles tõusnud, mis külvati sügisel. Väike jupp on vana muru, selle peal siis saavad nad mängida. Aia tagumises osas on näha vaade nn aiamaade poole. Seal on ka suured põlispuud, mille otsas linnud laulavad. Puudel juba väikesed lehed. Teisel pool aeda on näha angaarid, kus asub autoremonditöökoda. Seal on mõni auto ja metallirisu. Aia ees, kus on sissepääs, sõidavad mööda mõned autod. Üle autotee asub põld, kus kunagi on asunud aiamaad, nüüd aga on see maha jäetud. Arvatavasti tulevad sinna suured kortermajad. Natuke eemal on uuselamurajoon, mis ehitatud põllule. Kõrghaljastust on vähe, majad alles valminud või valmimas.

Osad lapsed otsivad ikka veel tigusid, kasvataja manitseb neid, et tigudele peale ei tohi astuda. Päike piilub pilve tagant. Enamus lapsi jookseb ringi, kiigub kiigel või turnib turnimispuudel.

Õues on tundi raske läbi viia kui eelnenud on ka samasisuline tund toas. Lapsed ei jõua kuulata kaua järjest ühte ja sama teemat. Tahavad joosta ja end välja elada, kuna rühmas sees on keelatud joosta. Kasvatajal õues ka raskem ohjeldada 13 last, kuna pind suurem kui toas. Abikasvatajad samal ajal koristavad ja tuulutavad tube, samuti aitavad katta lauda söömiseks. Õues ollakse kokku 45 minutit. Ilm ei ole väga soe, on rõske. Kell 11.45 lähevad lapsed tuppa.